

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 378.017-057.87

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Завідувач кафедри
педагогіки

І.М. Савицька Р.В. Сопівник
« » 2021 р. « » 2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «ФОРМУВАННЯ ЦІНІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ»

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітньо-професійна програма: «Педагогіка вищої школи»
Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Керівник магістерської роботи: к.п.н. ЧЕРЕДНИК Лідія Миколаївна
Виконав: ВІДРЯ Ольга Володимирівна

КИЇВ-2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Доктор педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри педагогіки _____ Сопівник Р. В.

(підпис)

“__” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Видрі Ольги Володимирівни

Спеціальність:

011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма:

«Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми:

«Освітньо-професійна»

Тема магістерської роботи: «Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі їх професійної підготовки» затверджена наказом ректора

НУБіП України від “__” ____ 2021 р. № ____.

Термін подання завершеної роботи на кафедру

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської роботи: Національна доктрина розвитку освіти, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція національного виховання, Національна програма виховання дітей та молоді в Україні, посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. На основі аналізу психологічної, педагогічної та соціологічної літератури розкрити поняття «ціннісні орієнтації».
2. Виявити сутність процесу формування цінностей в студентів педагогічного напрямку підготовки.
3. Означити основні засади та методологічне забезпечення формування цінностей студентів-педагогів у ході їх професійної підготовки.
4. На основі використання сучасного діагностичного інструментарію проаналізувати представленість цінностей самореалізації в структурі ціннісно-сислової сфери студентів-педагогів.
5. Обґрунтувати та довести ефективність використання тренінгу як активного методу формування цінностей у студентів педагогічного профілю.

Дата видачі завдання “ _____ ”

2020 р.

Керівник магістерської роботи _____

Чередник Т. М.

(підпис)

Завдання прийняла до виконання _____

Видря В. О.

(підпис)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі їх професійної підготовки» складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (93 позиції) та додатків (2 додатки). Загальний обсяг роботи становить 108 сторінок, з яких основний зміст роботи викладено на 89 друкованих сторінках. Робота також містить ілюстративний матеріал у якості 11 таблиць та 4 рисунки.

Робота присвячена дослідженню формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного профілю у процесі їх професійної підготовки. Було висвітлено питання особливостей сучасної вищої педагогічної освіти та організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Досліджено специфіку та виокремлено особливості формування ціннісних орієнтацій в межах спеціальності «Професійна освіта».

У вступі висвітлюється актуальність теми дослідження, ступінь дослідженості цієї теми, об'єкт, предмет, гіпотеза та завдання роботи. Також зазначається наукова новизна та практична значущість досліджуваної проблеми.

У першому розділі визначається проблематика ефективного формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти у розрізі вітчизняного та зарубіжного передового наукового досвіду та представлені основні теоретичні положення, що забезпечують формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти.

Було проведено аналіз вітчизняних та зарубіжних педагогічних, психологічних та філософських праць, що стосується тематики дослідження, виявлено спірні питання у трактуванні понять «цінності», «ціннісні орієнтири» та «ціннісні відносини», порівняно передовий досвід із аксіологічних засад формування цінностей та ціннісних орієнтирів у закладах вищої освіти.

НУБІП УКРАЇНИ

Нами також окреслене засвоєння професійних компетенцій як основа формування ціннісних орієнтацій студентів-педагогів, що забезпечуються професійно орієнтованим освітнім середовищем навчального закладу.

НУБІП УКРАЇНИ

У другому розділі подається опис методологічного забезпечення із формування ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх педагогів Національного університету біоресурсів і природокористування України, що являє собою базу дослідження.

НУБІП УКРАЇНИ

Описано вимоги, які ставляться перед сучасним викладачем, а це високий рівень культури, загальної та психолого-педагогічної обізнаності, компетенції, володіння практичними вміннями та навичками, які допомагатимуть у відносинах зі студентами, сприятимуть особистісному розвитку та професійному становленню майбутніх викладачів.

НУБІП УКРАЇНИ

Проаналізовано освітньо-професійну програму підготовки здобувачів здобувачів вищої освіти за спеціальністю «015 Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології).

НУБІП УКРАЇНИ

Визначено педагогічні умови із формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного спрямування, що звучать як включення студентів до різноманітної за формою та змістом навчальної діяльності, націленої на освоєння професійних цінностей, та використання психолого-педагогічних вправ, які передбачають формування моральної позиції студента.

НУБІП УКРАЇНИ

У третьому розділі представлено дослідно-експериментальну роботу із тематики дослідження щодо формування ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх педагогів. Дослідження проводилось у три етапи.

НУБІП УКРАЇНИ

Серед методів емпіричного дослідження були використані анкетування, методи математичної й статистичної обробки даних. Вибір методів дослідження обумовлений можливістю багатобічного вивчення взаємин і взаємодії суб'єктів освітнього процесу, а також можливістю кількісного викладення результатів дослідження з наступною математико-статистичною обробкою даних.

НУБІП України

Надається характеристика визначеним у ході дослідження особливостям формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного спрямування шляхом проведенням тренінгової програми, спрямованої на збалансування

рівнів сформованості тих чи інших цінностей в межах групи самореалізації, яку визнано як таку, що відображає собою компоненти професійного педагогічного спрямування особистості.

НУБІП України

У висновках подаються узагальнення щодо виконаної роботи, основні характеристики досліджених понять, їх ключові параметри, критерії та опорні пункти виконаної експериментальної частини магістерського дослідження з

НУБІП України

подальшими рекомендаціями щодо поглиблення вивчення з проблематики магістерської роботи.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтири, ціннісні відносини, формування цінностей, компетентність, студенти, педагоги, майбутні педагоги.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	12
1.1. Сутність поняття «ціннісні орієнтації» у науковій літературі.....	12
1.2. Аксиологічне підґрунтя ефективного формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти.....	18
1.3. Засвоєння професійних компетенцій як основа формування ціннісних орієнтацій студентів-педагогів.....	26
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА» НУБІП УКРАЇНИ.....	33
2.1. Вимоги до особистості викладача вищого навчального закладу як основа формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога.....	33
2.2. Аналіз освітньо-професійної програми для підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта».....	39
2.3. Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного напрямку освіти.....	46
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ІЗ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ – СТУДЕНТІВ НУБІП УКРАЇНИ.....	52
3.1. Зміст та організація емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій студентів спеціальності «Професійна освіта».....	52
3.2. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів шляхом проведення тренінгової програми.....	65
3.3. Результати проведення експериментальної роботи щодо підвищення ефективності формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів.....	78

Висновки до розділу 3.....	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ДОДАТКИ.....	100
--------------	-----

Додаток А.....	100
----------------	-----

Додаток Б.....	103
НУБІП України	

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні та політичні перетворення, що відбуваються останніми роками, зумовили радикальні зміни майже у всіх сферах життя суспільства, у тому числі й у системі вищої освіти. Вища школа має першорядне значення для соціально-економічного розвитку держави, хоча б тому, що саме вищі навчальні заклади формують інтелектуальний, культурний, творчий потенціал суспільства та відповідають за підготовку майбутнього викладача високого рівня.

Розвиток суспільства нерозривно пов'язані з розвитком освіти. На етапі прогресивний розвиток педагогічної освіти країни тісно пов'язані з освітньою діяльністю вищої школи, зокрема, з підготовкою майбутніх викладачів.

Останні покликані сьогодні підготувати таке покоління, яке здатне втілювати в життя кращі цінності суспільства. Від їхньої педагогічної компетентності, педагогічної толерантності, педагогічної свідомості та самосвідомості залежить не тільки становлення та розвиток педагогічної освіти в країні, а й розвиток самої держави, її стабільність, прогрес.

У зв'язку з цим велику увагу і значення набуває сьогодні особистість викладача. Формування ціннісних орієнтацій зазнає цілого ряду змін протягом усього життя людини, тому ця проблема актуальна і важлива як і для самої людини, так і для визначення духовного розвитку майбутніх поколінь.

Дослідженнями у сфері вивчення особливостей формування цінностей займаюся багато вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких необхідно виділити таких як В. Г. Алексеева, Б. Г. Ананьєв, Ю. В. Артюхова, Н. Р. Бітянова, Г. С. Абрамова, К. А. Альбуханова-Славська, А. А. Бодапєв, Г. Л. Будіть, В. В. Гаврилук, І. Б. Дерманова, Є. В. Бондаревська, А. С. Косогова, С. В. Кульневич, Ю. В. Сенько, П. І. Третьяков, Є. Л. Федотова та ін.

У своїх роботах дані дослідники вивчали як особливості формування цінностей, так і визначали чинники, які впливають виникнення даних

особливостей. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених даній темі, залишається маловивченим аспект забезпечення процесу формування цінностей студентів, що навчаються в сучасній системі вищої освіти педагогічного профілю.

Об'єкт дослідження: розвиток та формування цінностей як психолого-педагогічних утворень.

Предмет дослідження: розвиток та формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного профілю.

Гіпотеза дослідження: цінності студентів-педагогів можуть бути сформовані та/або покращені їх рівні вираженості за умови використання тренінгової програми як активного методу її формування.

Мета дослідження: обґрунтувати особливості формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного профілю у процесі їх професійної підготовки.

Відповідно до поставленої мети та висунутої гіпотезою було визначено такі завдання:

1. На основі аналізу психологічної, педагогічної та соціологічної літератури розкрити поняття «ціннісні орієнтації».
2. Виявити сутність процесу формування цінностей в студентів педагогічного напрямку підготовки.
3. Означити основні засади та методологічне забезпечення формування цінностей студентів-педагогів у ході їх професійної підготовки.
4. На основі використання сучасного діагностичного інструментарію проаналізувати представленість цінностей самореалізації в структурі ціннісно-сислової сфери студентів-педагогів.
5. Обґрунтувати та довести ефективність використання тренінгу як активного методу формування цінностей у студентів педагогічного профілю.

Наукова новизна результатів дослідження полягають у тому, що:

- вперше визначено й обґрунтовано забезпечення ціннісного контексту психолого-педагогічної підтримки студентів педагогічного спрямування; створено програму із ціннісної самореалізації студентів-педагогів;

- уточнено сутність, структурні компоненти, критерії, показники й рівні компетенцій студентів – майбутніх викладачів;

- подальшого розвитку набули форми й методи формування психолого-педагогічного простору для формування та підтримки сформованих рівнів цінностей самореалізації студентів – майбутніх фахівців педагогічного профілю в університетах.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що розроблена ефективна програма підвищення рівнів сформованих цінностей у студентської молоді педагогічного профілю підготовки у закладах вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження представлено у матеріалах V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Підготовка майбутніх педагогів у контексті впровадження Концепції Нової української школи» від 16 вересня 2021 року

(Додаток Б).

Для вирішення поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: теоретичні – аналіз наукової літератури, синтез, узагальнення, систематизація; емпіричні – тестування (опитувальник М. Рокича), математичної та статистичної обробки даних за методом Спірмана.

База дослідження: Національний університет біоресурсів та природокористування України.

Структура роботи: дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, що включає 93 найменування та 2 додатки. Робота також містить ілюстративний матеріал в якості 11 таблиць та 4 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 108 сторінок, з них 89 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

1.1. Сутність поняття «ціннісні орієнтації» у науковій літературі

Сучасна професійна освіта зазнає в своєму розвитку етап реформування, який передбачає реалізацію більш ефективних освітніх парадигм. В якості найбільш значущої в сучасних умовах глобалізації виступає аксіологічна парадигма, що дозволяє формувати знання про особистісні, загальнолюдські, педагогічні і професійні цінності, а також дає можливість майбутньому вчителю особистісно та професійно розвиватися (В. Г. Алексеева; С. Ф. Ансіємов; Ю. В. Артюхович; В. А. Сластьонін).

Особливу значущість аксіологічна парадигма набуває в професійній освіті майбутніх педагогів, оскільки в процесі її реалізації здійснюється освоєння необхідних цінностей, формування найбільш значущих ціннісних відносин щодо педагогічної освіти в цілому і педагогічної взаємодії зокрема.

Сучасна професійна освіта спрямована на реалізацію особистісно орієнтованого навчального процесу. При цьому істотно розширюються можливості вибудовування студентом індивідуальної освітньої траєкторії. Досягнення зазначеної мети також неможливо без формування необхідних ціннісних відносин у ході процесу навчання.

Сучасна парадигма підготовки педагогічних кадрів покликана запобігти внутрішнім та міжособистісним конфронтаціям за допомогою формування педагогічної компетентності, ціннісних орієнтацій і морально-духовного обличчя майбутніх професіоналів. В цілому ж одним із найважливіших завдань сучасної методики навчання педагогів є виявлення гуманістичного потенціалу педагогічної освіти і розробка концептуальних основ духовно-морального виховання. Пріоритетними напрямками в реформації освіти в Україні є гуманізація і демократизація, які передбачають реальне функціонування системи, «які забезпечують єдність безперервного

загальнокультурного, соціально-морального і професійного розвитку особистості з урахуванням суспільних потреб та особистих запитів» [63, с. 444].

У зв'язку з цим актуалізується значимість виховного потенціалу професійної педагогічної освіти, спрямованого на:

- 1) розвиток патріотизму, української громадянської ідентичності; поваги до свого народу, почуття відповідальності перед Батьківщиною, гордості за свій край, історію і сучасність багатонаціонального народу України, повагу до державних символів;
- 2) формування активної громадянської позиції, яка характеризується повагою до закону і правопорядку, прийняттям національних і загальнолюдських гуманістичних і демократичних цінностей;
- 3) формування світогляду, відповідного сучасному рівню розвитку науки і суспільної практики, а також різних форм суспільної свідомості, усвідомлення свого місця в світі;
- 4) формування основ саморозвитку і самовиховання відповідно до загальнолюдських цінностей та ідеалів громадянського суспільства;
- 5) формування толерантної свідомості і поведінки через засвоєння загальнолюдських цінностей;
- 6) розвиток здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії з метою формування ціннісного ставлення до професійної діяльності як можливості участі у вирішенні особистих, суспільних, державних і загальнонаціональних проблем.

Реалізація ціннісних орієнтацій в професійній освіті забезпечується діяльністю педагога, здатного ефективно формувати у студента необхідні ціннісні орієнтації та відносини, що можливо лише при відповідній орієнтації процесу підготовки фахівців педагогічної освіти. На думку Б.Т. Лихачова, цінності у вихованні складають духовну основу, базисний духовний компонент особистості, визначають сутність її внутрішнього світу [30].

Оволодіння цінностями здійснюється на основі аксіологічного підходу, що базується на аксіології.

Щоб розглянути необхідність реалізації аксіологічної складової професійної педагогічної освіти, необхідно звернутися до таких понять як «аксіологія», «ціннісні орієнтації» і «аксіологічний підхід».

Аксіологія – «філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як змістотворних підстав людського буття» [38]. Дисципліна в повній мірі вивчає саму природу цінностей, їх місце в реальності та структуру ціннісного світу, тобто зв'язок різних цінностей між собою, з соціальними і культурними факторами і структурою особистості.

Ситуація в сучасній аксіології така, що можна виділити три основні поняття теорії цінностей – «цінність», «ціннісне ставлення», «оцінка».

Необхідно більш детально зупинитися на цих поняттях.

У філософії цінності визначаються як «специфічно соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства (благо, добро і зло, прекрасне і потворне, укладені в явища суспільного життя і природи)» [80]. Все, що дуже важливо для людини і без чого вона не може обійтися, є цінністю, але дослідники стверджують, що не сам об'єкт вважається цінністю, а властиві йому якості, які і роблять його необхідним для індивіда. Цінність як відношення до чого-небудь виникає на основі не тільки знання інформації, а й власного життєвого досвіду людини. Наявність цінностей характеризує індивіда, а саме його внутрішній світ і суспільну свідомість.

Класифікації цінностей ґрунтуються на різних принципах і підходах до систематизації. Найбільш узагальненою є поділ цінностей на три основні категорії: абсолютні цінності, релятивні цінності і антицінності. Абсолютні, або вічні, цінності (життя, істина, добро, моральність, краса, гуманність) завжди були, є і будуть особливо значущі для людини. У свою чергу релятивні, або відносні, цінності є непостійними, тобто те, що колись було цінним для людини (відношення до політики, ідеології, релігії), може знецінитися, і

навпаки. Поряд з абсолютними і релятивними існують абсолютно протилежні антицінності, які суперечать традиційним цінностям і нормам суспільної моралі, прийнятим в соціумі (наси́льство, жадібність, війна, брехня, деградація людини). Найменше схильні до змін абсолютні цінності. Але останнім часом

в житті соціуму почалася переоцінка цінностей і перебудова свідомості. Цінності впорядковують дійсність, вносять в неї осмислення, оціночні моменти, відображають інші в порівнянні з наукою аспекти навколишньої дійсності. Вони співвідносяться ні з істиною, а з уявленнями про ідеал, бажане, нормативне. Які цінності, такі і суспільство, особистість.

В. П. Тугаринов в одній зі своїх праць зазначає, що цінності можуть бути виключно позитивними: «...не може бути «негативних цінностей» [73]. Негативною може бути оцінка, але не цінність. Цінності пов'язані з оцінкою безпосередньо. Цінності не можуть існувати без оцінки, більш того - вони розгортаються в процесі оцінки. Оцінка пов'язана з людиною і суспільством і призводить нас до певних рішень, до здійснення вибору. Оцінка одного й того ж може відрізнитися у різних людей. Усвідомлюючи ціннісні властивості предметів, виявляючи зацікавленість в них, людина вступає в так звані «ціннісні» відносини.

Ціннісні відносини є відображенням у свідомості майбутніх фахівців педагогічної освіти найбільш значущих цінностей, які виступають в якості цілей і світоглядних орієнтирів в процесі реалізації професійної діяльності.

Будучи одним з центральних ціннісних новоутворень, ціннісні відносини висловлюють ставлення людини до соціальної дійсності і визначають в зв'язку з цим мотивацію її поведінки [5].

Для цього дослідження актуальна точка зору Р. С. Немова, який розглядає під ціннісними відносинами людини те, що вона цінує в житті, чому надає особливого сенсу [37]. Майбутній фахівець педагогічної освіти повинен усвідомлювати важливість своєї майбутньої професії.

Дослідники розглядають ціннісне ставлення як односпрямоване суб'єкт-об'єктне відношення. Причому об'єкт ціннісного ставлення включає в себе дві

складові: соціальну і особистісну. До соціальної складової відносяться ідеали цілого суспільства, культури, в рамках якої існує індивід, а в особистісній знаходиться відображення активної внутрішньої позиції людини, заснованої на її переживаннях, прийнятті або ж запереченні суспільних ідеалів і цінностей. Таким чином, ціннісні відносини «... формуються під впливом реальної життєвої практики при наявності внутрішньої активності людини, тоді як сутність самого процесу формування ціннісних відносин відображає перехід загально значущих цінностей в особистісно значущі» [62, с. 18].

Стосовно даного дослідження представляється значимим визначення поняття «ціннісні орієнтації», розроблене В.А. Сластьоніним, відповідно до якого ціннісні орієнтації – це внутрішня позиція особистості, що відображає взаємозв'язок особистісних і суспільних значень.

Звісно ж важливим відзначити, що зміст поняття «ціннісні орієнтації» обов'язково включає в себе соціокультурну складову. Кожна людина є носієм ціннісних орієнтацій, які визначаються його соціокультурним оточенням. Згідно С. А. Рубінштейну, ціннісні орієнтації формуються на основі потреб, а їх реалізація відбувається в загальносоціальних умовах діяльності, і вони підкоряються принципу єдності свідомості і діяльності [55].

Ціннісні орієнтації особистості до себе і світу знаходять відображення в емоціях, волі, рішучості, цілепокладанні. Для того щоб усвідомити значимість чого-небудь, необхідно це зрозуміти, відчути. Тому основну роль при формуванні ціннісних орієнтацій відіграє досвід, як особистісний, так і соціальний.

Ціннісна орієнтація - це суб'єктивне усвідомлення цінностей в емоційній або раціональній формі. Вони є одночасно процесом сприйняття, розуміння світу крізь призму цінностей і результатом цього процесу як позиції людини по відношенню до цінностей як особистісно значущих. У ціннісному відношенні, перш за все, відбивається суспільне життя, соціальна дійсність, вони культурно та історично обумовлені [36].

Внутрішню організацію ціннісних орієнтацій утворюють когнітивний (смиловий) компонент, емотивний (емоційно-оцінний) компонент і конативний (поведінковий, діяльнісний, вольовий) компонент.

Когнітивний компонент сфери ціннісних орієнтацій особистості студента складають смисложиттєві уявлення, ідеали, переконання, які визначають загальну спрямованість поведінки та діяльності особистості студента. Емотивний компонент сфери ціннісних орієнтацій особистості складають емоційно-оцінчні ставлення студентів по відношенню до себе, до групи, навчання тощо. Конативний компонент сфери ціннісних орієнтацій особистості студента представлений системою вчинків та дій, спрямованість діяльності та поведінки в різних соціальних умовах. Названі компоненти ЦСС особистості взаємодіють між собою, є взаємозалежними і функціонують як єдине ціле.

Так, соціокультурна компетенція майбутнього фахівця педагогічної освіти є основою його успішної професійної діяльності [35]. Людина отримує соціокультурний досвід в процесі своєї діяльності, в ході якої здійснюється перехід суспільно значущих цінностей в особистісні та реалізація їх в інших значущих для людини видах діяльності. Чим активніше людиною в процесі йде вирішення типових професійних завдань в сфері педагогічної освіти, тим більше виражаються її ціннісні орієнтації, які динамічні, мінливі, виховувані (що особливо важливо для професійної підготовки майбутніх педагогів). Це робить ціннісне ставлення одним з найважливіших понять в професійній педагогічній освіті.

В процесі виконання значущих видів діяльності в сфері педагогічної освіти, майбутній фахівець опановує цінностями, які виступають внутрішніми регуляторами його професійної поведінки не тільки в період навчання у ЗВО, а й протягом його подальшого професійного розвитку. Цінності, які приймаються особистістю майбутнього педагога, складають основу формування його ціннісних орієнтацій.

1.2. Аксиологічне підґрунтя ефективного формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти

Для ефективного формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів необхідна інтеграція аксіологічного підходу в процес їх професійної підготовки.

Стосовно даного дослідження аксіологічний підхід розглядається в якості філософсько-педагогічної стратегії, що дозволяє формувати ціннісні ставлення в педагогічній освіті. З огляду на специфіку педагогічної освіти, слід зазначити, що поняття «ставлення» розглядається як відношення до чогось або як установка, а також як відношення з ким-небудь, тобто міжособистісні зв'язки, які реалізуються в освітньому процесі.

У зв'язку з тим, що аксіологічний підхід спрямований на формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів, він вважається однією з методологічних основ в гуманістично орієнтованому освіті, в якому вихованець виступає як найвища цінність суспільства [74].

Аксиологічний підхід забезпечує формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, що передбачає зміну у них ціннісно-сміслового ставлення до своєї майбутньої професійної діяльності та формування у них необхідних професійно-ціннісних орієнтацій. Ефективність реалізації ціннісних орієнтацій до педагогічної взаємодії виражається в адекватних ціннісних орієнтаціях і правильному ціннісно-смісловому плані майбутніх фахівців педагогічної освіти до різноманіття навколишнього світу в умовах глобалізації в цілому і до майбутньої професійної діяльності в сфері професійної педагогічної освіти зокрема.

Аксиологічний підхід є основою процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, який здійснюється через систему методів, засобів і технологій та сприяє формуванню ціннісних орієнтацій через оволодіння особистісними і професійними цінностями за допомогою проведення порівняльно-порівняльного аналізу найбільш

значущих цінностей сучасності в процесі вирішення задач в освіті в умовах глобалізації [23].

Стосовно підготовки викладачів професійної освіти аксіологічний підхід являє собою «педагогічну і методичну стратегію, спрямовану на формування і розвиток ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, їх моральний і духовний ріст» [25, с. 17]. Інтеграція аксіологічного підходу в процес професійної підготовки майбутніх фахівців дозволить сформувати у самого викладача стійку систему цінностей, що обумовлює його здатність до інтенсивного, систематичного і цілеспрямованого формування у своїх вихованців ціннісних орієнтацій, мотивів, відносин, соціально значущих якостей особистості (патріотизм; прагнення до самореалізації, пізнання і самопізнання; здатність до рефлексії).

Педагог з повністю сформованою системою ціннісних орієнтацій усвідомлює, яку важливу роль в рішенні професійних завдань у педагогічній сфері відіграє якість придбаних їм знань, навичок і умінь. Такий педагог постійно приділяє увагу своїй пізнавальній активності, визначає траєкторію свого розвитку, ставить самоосвітні цілі, що цілком забезпечує актуальність його знань і ефективність і якість професійно-педагогічної діяльності.

Розкриття аксіологічного потенціалу освіти дозволить майбутньому фахівцю комплексно розвиватися в професійно-педагогічному плані, орієнтує його на самовизначення в світі соціальних і загальнолюдських цінностей, а також є найважливішим інструментом формування його власної системи цінностей і переконань [24]. Сформована система цінностей учителя дозволить зробити процес навчання для учнів більш ефективним в виховному плані [27].

Сформованість ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти включає в себе наступні складові:

- 1) знання про всі компоненти аксіологічної складової педагогічної освіти;
- 2) аксіологічні вміння;

3) досвід здійснення аксіологічної складової професійної діяльності в сфері педагогічної освіти;

4) творчі способи реалізації аксіологічної складової педагогічної освіти;

5) ціннісно-сміслові ставлення до реалізації аксіологічних завдань в педагогічній освіті.

Варто зазначити, що творча спрямованість професійної діяльності сприяє здійсненню правильного аналізу, оцінки та подання найбільш значущих цінностей вітчизняної та зарубіжних культур.

Практика сучасної професійної педагогічної освіти свідчить про необхідність всебічної реалізації її аксіологічної складової, що сприяє формуванню адекватних ціннісно-сміслових орієнтацій майбутнього педагога не тільки до професійної діяльності, а й до саморозвитку в процесі подальшої життєдіяльності.

Професійна підготовка фахівців педагогічної освіти повинна характеризуватися аксіологічною спрямованістю, яка пронизує всі види діяльності, якими займається майбутній педагог.

У зв'язку з цим, представляється актуальною позиція В.А. Сластьоніна, який підкреслював, що педагогічні цінності служать орієнтиром для соціальної і професійної активності педагога, спрямованої на досягнення гуманістичних цілей [62].

Формування ціннісних ставлень майбутніх фахівців педагогічної освіти забезпечується системою теоретичних положень, спрямованих на підвищення аксіологічного потенціалу педагогічної освіти.

В якості першого положення виступає думка про те, що процес професійної педагогічної освіти повинен бути спрямований на оволодіння системами вітчизняних і зарубіжних цінностей в ході отримання досвіду професійної педагогічної діяльності, результатом якої є зміна ціннісно-сміслового ставлення майбутніх фахівців до реалізації пріоритетних професійних завдань в педагогічній освіті. Фахівець повинен бути здатний правильно інтерпретувати, відбирати, систематизувати, представляти і

трансформувати факти, представлені в педагогічних джерелах, в цінності і розвивати адекватне ціннісне ставлення до них у школярів [76].

Майбутній фахівець педагогічної освіти повинен бути готовий до формування у школярів ціннісних орієнтацій у ході педагогічної взаємодії через проведення порівняльно-порівняльного аналізу цінностей вітчизняної та зарубіжних культур, через їх відбір і адекватне уявлення учнів з метою передачі і подальшого привласнення ними найбільш значущих аксіологічних основ педагогічної освіти в умовах глобалізації.

Другим значимим положенням, що визначає ефективність формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів є ідея про необхідність постійного розвитку пізнавальної активності майбутніх педагогів, оволодіння ними аксіологічними знаннями, вміннями, досвідом, прийомами і формуванні відповідних орієнтацій в сфері аксіологічно спрямованої освіти. Високий

рівень розвитку пізнавальної активності проявляється в адекватному відношенні учнів до процесу діяльності, в прагненні до ефективного оволодіння знаннями і способами діяльності за оптимальний час, в мобілізації морально-вольових зусиль, спрямованих на досягнення навчально-пізнавальної мети [87]. Пізнавальна активність повинна розвиватися не тільки по відношенню до досліджуваних дисциплін, але і по відношенню до освітньої діяльності в цілому.

Високий рівень розвитку пізнавальної активності у фахівців за вказаним напрямом забезпечує успішне здійснення їх діяльності не тільки в особистісному, але і в професійному плані [65].

Формування «культу пізнання» у майбутнього педагога ґрунтується на рівні розвитку пізнавальної активності. Викладач, для якого культ пізнання - мотиваційна основа діяльності, основа, що породжує власну освітню активність, зуміє сформувати повагу до свого предмету, заразити студентів своєю пристрастю, допоможе усвідомити їм і значимість пізнання для професійного становлення і його зв'язок з їх життєвими цінностями [46].

Сучасний фахівець педагогічної освіти повинен постійно приділяти увагу підвищенню рівня пізнавальної активності. Рівень розвитку пізнавальної активності визначає траєкторію професійної діяльності майбутнього педагога

[10]. Прагнення до пізнання для майбутнього фахівця педагогічної освіти є свого роду цінністю, яку також потрібно формувати в процесі професійного навчання. Більш високий інтелектуальний рівень вчителя сприяє плавному переходу від стандартизованої педагогічної діяльності до новаторської і креативної, що, безумовно, відбивається на підвищенні професійної майстерності майбутнього вчителя.

Наступним положенням, що забезпечує формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, є розвиток у майбутніх фахівців високого рівня мотивації до педагогічної освіти в цілому і до його аксіологічної складової зокрема [19]. З метою формування високого рівня мотивації у майбутніх фахівців до реалізації аксіологічної складової професійної діяльності необхідно:

- представляти значимість дисциплін спеціального циклу, що відображають специфіку напрямку педагогічної освіти, обраного студентом;

- знайомити майбутніх фахівців з процесуальними та змістовними основами виконання професійних завдань з метою формування у них інструментальної мотивації (навчаються повинні отримувати задоволення від самого процесу педагогічної освіти, що представляє собою різноманіття культурних сфер, цінностей, інтересів, відповідних різнобічним потребам студентів);

- формувати ціннісні відношення до професійної педагогічної діяльності через здійснення спілкування з різними соціальними партнерами в сфері педагогічної освіти (фахівець педагогічної освіти повинен вміти здійснювати продуктивну педагогічну взаємодію з такими суб'єктами освітнього процесу, як студенти, колеги в Україні

та за кордоном, з представниками педагогічної спільноти в різних типах навчальних закладів) [12].

Найважливішим теоретичним положенням, що забезпечує формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, є створення професійно орієнтованого освітнього середовища, що відбиває пріоритетну значимість передачі ціннісних орієнтацій у процесі педагогічної освіти [31].

«Необхідно залучати студентів до вирішення завдань виховної спрямованості з різними суб'єктами освітнього процесу з метою ідентифікації, аналізу, диференціації, співвіднесення і відбору найбільш важливих для педагогічного процесу ціннісних орієнтацій відповідно до нагальних педагогічних потреб і умовами соціальної взаємодії» [75].

Занурення студентів в професійно орієнтовану освітню середу дозволяє розвивати у них педагогічну сприйнятливості і спостережливості, здатність гнучко адаптуватися до умов змінного виховного простору [12].

Наступним актуальним положенням, що забезпечує формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, є положення про необхідність побудови процесу професійної педагогічної освіти відповідно до закономірностей реального спілкування. Педагогічність є каналом передачі цінностей «світової та вітчизняної культур в найширшому сенсі цього слова» [41, с. 179]. Через спілкування завжди не тільки передаються конкретні факти культури, а й здійснюється інтерпретація фактів культури з необхідних виховних позицій [67]. Дане положення є особливо значущим по відношенню до здійснення професійної педагогічної освіти.

Важливим положенням, що забезпечує ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, є положення про інтеграцію всіх аспектів професійної освіти в процесі реалізації його аксіологічного складової [41]. Варто зазначити, що здійснення міжпредметних зв'язків іноземної мови з іншими навчальними дисциплінами навчального плану на основі інтегративного підходу буде відбуватися тільки за умови відбору і організації текстового матеріалу [66, с. 33].

Аксіологічна складова педагогічної освіти реалізується в чотирьох основних аспектах: навчальному, виховному, пізнавальному і розвиваючому. Взаємодія всіх аспектів в повній мірі дозволяє здійснювати процес підготовки висококваліфікованих професіоналів для сфери педагогічної освіти, реалізуючи завдання духовно-морального виховання [42].

Виховний аспект передбачає здійснення різних видів виховання: духовно-морального, патріотичного, етичного, естетичного, екологічного та інших [16]. Виховний аспект спрямований, перш за все, на правильне формування у майбутніх фахівців ціннісних орієнтацій педагогічної освіти, а також патріотичного ставлення до своєї країни і її першорядним інтересам, формування шанобливого ставлення до цінностей рідної, іноземної та світової культур, шанобливого ставлення до своєї професії.

Пізнавальний аспект також нерозривно пов'язаний з аксіологічною складовою процесу професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічної освіти. Оволодіння ціннісною складовою освіти має здійснюватися при постійному зверненні до світових культур і їх спадщини. Така увага до культури, в рамках реалізації аксіологічного складової пізнавального аспекту педагогічної освіти приділяється завдяки тому, що в культурі знаходять відображення всі ціннісні орієнтації і відносини. З огляду на те, що в змісті аксіологічної освіти закладені можливості для виходу на всі аспекти соціальної дійсності, воно повинно усвідомлюватися як «явище, здатне проявлятися в умовах безперервної освіти» [58, с. 118].

Аксіологічна складова педагогічної освіти знаходить безпосереднє вираження в його розвиваючому аспекті, реалізація якого передбачає розвиток критичного мислення, що є основою для формування адекватного ставлення до цінностей вітчизняної та зарубіжних культур [92]. Реалізація даного аспекту також передбачає розвиток мотивації до оволодіння ціннісною складовою педагогічної освіти, розширення системи ціннісних орієнтацій до майбутньої професійної діяльності.

Всі розглянуті аспекти змісту дисциплін тісно взаємодіють і вносять свій внесок в процес формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти в ході проведення таких занять інтегративної спрямованості, як дискусії-піраміди, професійно орієнтовані аксіологічні тренінги, професійні творчі майстерні, семінари-конференції, творчі проекти аксіологічної спрямованості [48].

Величезним аксіологічним потенціалом володіють такі дисципліни, як «Теорія і практика педагогічної комунікації» та «Теорія і практика профільного навчання». Розкриття аксіологічної складової цих дисциплін дозволяє виховувати майбутнього вчителя як моральну особистість, яка головною метою навчання бачить не тільки передачу необхідних знань, умінь і навичок педагогічного спілкування своїм учням, але і формування у них необхідних ціннісних орієнтацій.

Нарешті, єсьоме положення, що забезпечує ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти, - це поетапне оволодіння майбутніми фахівцями педагогічної освіти наступними компонентами сформованості ціннісних орієнтацій:

- 1) знаннями про всі компоненти аксіологічної складової педагогічної освіти;
- 2) досвідом здійснення аксіологічної складової професійної діяльності в сфері педагогічної освіти;
- 3) творчими способами реалізації аксіологічної складової педагогічної освіти;
- 4) ціннісно-смісловим ставленням до реалізації аксіологічних завдань в ході педагогічної освіти.

Розкриття аксіологічного потенціалу педагогічної освіти дозволить майбутньому фахівцю комплексно розвиватися в професійно-педагогічному плані, орієнтує його на самовизначення в світі соціальних і загальнолюдських цінностей, а також є найважливішим інструментом для формування його власної системи цінностей і переконань. Сформована система цінностей

майбутнього вчителя дозволить зробити процес навчання більш ефективним в виховному плані.

Таким чином, реалізація аксіологічної складової професійної педагогічної освіти формує у майбутнього фахівця, хто навчається за вказаним напрямом підготовки, ціннісні відношення до процесу педагогічної освіти в цілому і до різних аспектів педагогічної освіти зокрема.

1.3. Засвоєння професійних компетенцій як основа формування ціннісних орієнтацій студентів-педагогів

Процес ефективної педагогічної взаємодії можливий лише при наявності в студентів педагогічних знань, педагогічних умінь, прийомів і досвіду педагогічного спілкування. Успішність розвитку здатності до педагогічної взаємодії знаходиться в прямій залежності від адекватності процесу професійної педагогічної освіти майбутніх фахівців відповідно до вимог сучасного оточення, що відображає найбільш значущі типові сфери професійної діяльності майбутніх фахівців педагогічної освіти (педагогічну, науково-дослідну, управлінську, проектну, методичну та культурно-просвітницьку) в умовах глобалізації.

Однак, постає важливим виділення спрямованості особистості студента у ході його професійної підготовки. Серед авторів, що займаються вивченням студентства, Д. Потліб і Б. Ходкінс спробували виділити критерії типізації студентів. Таким чином, ними були виділені наступні типи становлення в професії:

Тип «W» (професіонали). «Вони ставляться до навчання як до інструменту підготовки до майбутньої професії. Виконують лише стільки домашніх завдань і вправ, скільки потрібно для того, щоб не залишитися на

другий рік. На думку більшості «професіоналів», основна причина того, що вони вчать, - це отримання професійної підготовки та освіти».

Тип «Х» (нонконформісти). «Ці студенти шукають в предметах знання про життя взагалі на основі власного вибору. Не виходять з бібліотек та інтернету. На їхню думку, навчальний заклад існує для того, щоб задовольнити їх жагу до знань і цікавість до життя».

Тип «У» (академіки). «Ці студенти наближаються до типу «Х» з тією різницею, що академіки теж живуть книгами, які не відриваються від інших форм суспільного життя. Вони намагаються виділитися, якнайкраще скласти іспити».

Тип «Z» (студентські діячі). «Ці студенти велику увагу приділяють суспільним формам життя, ніж самій науці» [93].

Цілком ймовірно, що загальна спрямованість сформованої структури інтересів даних типів зберігаються і в їх подальшій діяльності.

Однак прагнення авторів знайти універсальну підставу типології, що дозволяє передбачити шляхи розвитку професіонала, особливо яскраво проявляються в спробах визначити рівні професійної спрямованості студентів.

Так, Є. Ф. Зеєр виділяє наступні типи студентів за професійним спрямуванням:

I тип - студенти з позитивною професійною спрямованістю, яка представляє ситуацію відповідності особистості обраній професії, що припускає зв'язок між домінуючими, провідними мотивами із змістом професійної діяльності.

II тип - студенти остаточно не визначилися в своєму виборі професії. Для них прийнятний компроміс між невизначеним, іноді негативним ставленням до професії та продовженням навчання у ЗВО, перспективою надалі працювати по цій професії.

III тип - студенти з негативним ставленням до професії. Мотивація їх вибору обумовлена суспільними цінностями вищої освіти. Вони мають слабе уявлення про професію. Тут провідний мотив виражає потреба не стільки в самій діяльності, скільки в різних пов'язаних з нею обставинах [18].

З вищесказаного можна зробити висновок, що у студентів різний ступінь готовності до професійної діяльності та різні професійні цінності.

Тому наступним треба відзначити, що процес формування у майбутніх фахівців педагогічної освіти ціннісних орієнтацій до педагогічної взаємодії нерозривно пов'язаний з формуванням наступних видів компетенцій майбутнього фахівця педагогічного профілю:

1) Педагогічна компетентність викладача:

- Предметна компетентність викладача (визначається як теоретична і практична готовність до викладання дисципліни):

отримувати інформацію, аналізувати, узагальнювати і використовувати її для навчання; подавати навчальний матеріал у достатньому обсязі обґрунтовано, послідовно.

- Дидактична компетентність викладача: визначати цілі

навчального заняття й всього курсу дисципліни; будувати навчальний процес живо, емоційно, цікаво; відбирати зміст і відповідне обладнання для проведення навчального заняття; викладати навчальний матеріал доступно, чітко, виразно, переконливо; розробляти дидактичний матеріал для навчального заняття.

- Методична компетентність викладача (виявляється у

поінформованості з проблем інновацій в галузі освіти, використанні різноманітних освітніх технологій і засобів навчання, способах організації роботи студентів на занятті).

2) Психолого-комунікативна компетентність викладача включає

здатність: стимулювати пізнавальні інтереси студентів на заняттях; здійснювати мотивацію кожного навчального заняття; формувати позитивне ставлення студентів до навчання; актуалізувати знання і життєвий досвід студентів; адекватно сприймати та розуміти студентів; створювати позитивний психологічний клімат на занятті.

3) **Управлінська компетентність** викладача (визначається як здатність планувати, організувати й контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату): конкретизувати цілі навчання з дисципліни і виховання; оцінювати рівень навчальних досягнень учнів; використовувати різні види і методи контролю; керувати роботою студентів на заняттях, організувати самостійну роботу студентів; визначати педагогічні задачі відповідно до предмету.

4) **Проективна компетентність** викладача (полягає у здатності передбачати наслідки фахової та особистісної діяльності): передбачати результати навчально-виховного процесу; розробляти навчальні плани і програми з дисципліни; розробляти плани заняття; проектувати навчальний процес та діяльність студентів на занятті; проектувати і прогнозувати власну педагогічну діяльність відповідно до предмету.

5) **Рефлексивна компетентність** викладача (полягає у здатності аналізувати результати своєї діяльності та спрямовувати свої зусилля на її перетворення, вдосконалення тощо) [82].

Таким чином, такі види компетенцій як педагогічна (предметна, дидактична, методична), психолого-комунікативна, управлінська, проективна та рефлексивна складають змістову основу професійної компетентності викладача, а впровадження аксіологічного підходу в процес професійної підготовки педагогічних кадрів дозволить виховати майбутнього вчителя як моральну особистість, яка головною метою навчання бачить не тільки передачу необхідних знань, умінь і навичок педагогічного спілкування, а й орієнтацію учня в ціннісному плані, що проявляється в наступному:

- 1) у формуванні патріотичної спрямованості особистості;
- 2) в готовності до толерантного сприйняття соціальних і культурних відмінностей в педагогічній взаємодії;

3) у готовності до усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії;

4) у формуванні відповідальності за результати своєї професійної діяльності;

5) у розвитку здатності вирішувати завдання виховання і духовно-етичного розвитку особистості учнів.

Основними завданнями процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти виступають наступні:

2) реалізація ціннісної спрямованості освітнього процесу;

3) цілісний розвиток особистості майбутнього фахівця (формування особистісних якостей, моральних і духовних основ особистості);

4) оволодіння відповідним культурним спадком з метою формування в учнів необхідних ціннісно-сміслових орієнтацій до професійної діяльності;

5) виховання громадянина, який може гідно представляти і захищати інтереси своєї держави [75, с. 158].

Формування ціннісних ставлень майбутніх фахівців педагогічної освіти включає в себе формування адекватного ставлення:

1) до ціннісної картини світу;

2) до цінностей вітчизняної та зарубіжної культур;

3) до освіти в цілому і до професійної освіти зокрема;

4) до суб'єктів освітнього процесу;

5) до різноманіття стратегій, тактик, способів і засобів забезпечення педагогічної взаємодії в умовах глобалізації;

6) до майбутньої педагогічної професії.

Процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти передбачає оволодіння ними системою цінностей, які вони, в свою чергу, повинні передати школярам в ході реалізації навчальних, розвиваючих, виховних та пізнавальних завдань.

Сформованість ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти забезпечує розвиток таких соціально значущих якостей особистості майбутнього фахівця, як: патріотизм; відповідальність; бажання до самореалізації як в особистісному, так і в професійному планах; прагнення до пізнання, самопізнання і саморозвитку; бажання здійснювати взаємодію з представниками різних культур та вікових категорій.

Процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти є комплексним і передбачає здійснення наступних кроків: правильно інтерпретувати, відбирати, систематизувати, є представляти і трансформувати інформацію, отриману з педагогічних джерел, розвивати адекватне ціннісне ставлення в умовах педагогічної взаємодії [74].

Висновки до розділу 1

У першому розділі проводиться багатоаспектний аналіз сутності та змісту поняття ціннісних орієнтацій і розглядається специфіка реалізації даного процесу в сучасному професійному педагогічному просторі.

Цінності, як специфічно соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства, вважаються цінністю через самі властиві йому якості, які і роблять його необхідним для індивіда. Цінність як відношення до чого-небудь виникає на основі не тільки знання інформації, а й власного життєвого досвіду людини.

Ціннісні орієнтації є відображенням у свідомості майбутніх фахівців педагогічної освіти найбільш значущих цінностей, які виступають в якості цілей і світоглядних орієнтирів в процесі реалізації професійної діяльності.

Основою формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти є аксіологічний підхід, спрямований на передачу навчаються цінностей вітчизняної та зарубіжних культур через аналіз актуальних аксіологічних проблем.

Основними завданнями процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти виступають наступні: реалізація ціннісної спрямованості освітнього процесу; цілісний розвиток особистості майбутнього фахівця (формування особистісних якостей, моральних і духовних основ особистості); оволодіння відповідним культурним спадком з метою формування в учнів та студентів необхідних ціннісно-сміслових орієнтацій до професійної діяльності; виховання громадянина, який може гідно представляти і захищати інтереси своєї держави.

Процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти є комплексним і передбачає здійснення наступних кроків: правильно інтерпретувати, відбирати, систематизувати, представляти і трансформувати інформацію, отриману з педагогічних джерел, розвивати адекватне ціннісне ставлення в умовах педагогічної взаємодії.

Формування ціннісних ставлень майбутніх фахівців педагогічної освіти включає в себе формування адекватного ставлення: до ціннісної картини світу, до цінностей вітчизняної та зарубіжної культур; до освіти в цілому і до професійної освіти зокрема; до суб'єктів освітнього процесу; до різноманіття стратегій, тактик, способів і засобів забезпечення педагогічної взаємодії в умовах глобалізації; до майбутньої педагогічної професії.

Педагогічність було розглянуто як цілісний, інтегративний процес, спрямований на оволодіння основними стратегіями педагогічного спілкування майбутнім фахівцем педагогічної освіти з метою вирішення професійно спрямованих завдань типових для сфери педагогічної освіти.

Сформованість ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти забезпечує розвиток таких соціально значущих якостей особистості майбутнього фахівця, як патріотизм; відповідальність; бажання до самореалізації як в особистісному так і в професійному аспектах; прагнення до пізнання, самопізнання і саморозвитку.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА» НУБІП УКРАЇНИ

2.1. Вимоги до особистості викладача вищого навчального закладу як основа формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога

Особливості педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі передбачають певні вимоги до особистості викладача [43].

1. Усвідомлення свого громадського обов'язку – виховання гідних громадян країни, висококваліфікованих спеціалістів.

Усвідомлення конкретних обов'язків педагогічних та науково-педагогічних працівників: постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників); забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності; додержуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, прививати їм любов до України, виховувати їх в дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України; додержуватися законів, статуту та правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу [17, ст. 52].

2. Досконале володіння своїм предметом. Як свідчить досвід, успішно навчає і виховує той викладач, який знає свій предмет. Однак знання викладача можуть стати могутнім засобом навчання й виховання лише за умови, що він не просто викладає їх, а використовує матеріал науки для розумового розвитку студентів, їх фахової підготовки, морального виховання.

Крім того, викладач повинен добре орієнтуватися в суміжних дисциплінах, що сприятиме глибшому розкриттю зв'язку між предметами, явищами і процесами реального світу, формуванню всебічно розвинутого спеціаліста [26].

3. Майстерне володіння методикою викладання, управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, ще допомагає викладачеві складне завдання подати доступно, враховувати особливості особистості студента, зацікавити навчальним матеріалом, викликати бажання поповнювати свої знання [27].

4. Педагогічна спрямованість. Це своєрідна установка на педагогічну діяльність і психологічна готовність до неї. Вона виявляється у спрямованості думок і прагнень щодо навчання й виховання студентів, у манері розмови, в поведінці тощо [27].

5. Розумна любов до студентів. Вимогливість не суперечить любові і повазі до людини: саме у вимогливості до людини і полягає повага до неї.

6. Ерудованість. Широта його інтересів дає змогу спрямувати студентів на цікаві справи, допомагати їм в організації змістовного дозвілля.

7. Творчий підхід до справи. Викладач, який є творчою особистістю, перевіряє та аналізує власний досвід, вивчає і використовує все краще з чужого, шукає і знаходить нові, досконаліші, раціональніші педагогічні технології.

8. Високі моральні якості. Педагог повинен бути живим взірцем чеснот.

9. Уміння володіти власною емоційно-вольовою сферою. Для успішної роботи зі студентами викладач має бути цілеспрямованим, ініціативним, дисциплінованим, вимогливим до себе та інших. Особливо важливо для цього витримка, винахідливість, емоційна рівновага, уміння володіти своїми почуттями.

10. Педагогічна спостережливність і уважність.

11. Натхнення та інтуїція. Натхнення – це такий психічний стан, коли одночасно задіяні усі сфери психіки – розум, почуття, сприймання, інтуїція тощо.

Інтуїція виявляється в особливому відчутті правильного напрямку діяльності, у бажанні її результатів, неусвідомленому переконанні, що саме так, а не інакше слід діяти [26].

12. Досконале володіння мовою і мисленням. Йдеться про конкретність, чіткість думок, їх логічність, переконливість, здатність викликати у студентів відповідні почуття.

13. Оптимізм.

14. Педагогічний такт. Він передбачає відповідне ставлення до студентів, уміння в кожному конкретному випадку знаходити правильну лінію поведінки.

15. Здоров'я і зовнішній вигляд [29].

Науково-педагогічні працівники мають право на: захист професійної честі та гідності; вільний вибір методів та засобів навчання в межах затверджених навчальних планів; проведення наукової роботи у вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації; індивідуальну педагогічну діяльність; участь у громадському самоврядуванні; участь у об'єднаннях громадян; забезпечення житлом; отримання пільгових кредитів для індивідуального і кооперативного житлового будівництва; одержання службового житла; одержання державних стипендій [17, ст. 50].

Викладач повинен володіти педагогічною культурою, яка дозволяє йому орієнтуватися у багатомірному просторі міждисциплінарних проблем, уявляти взаємозв'язок закономірностей пізнання та педагогічної діяльності, адекватно сприймати зміни у професійній діяльності. ЮНЕСКО розцінює педагогічну підготовку викладачів, як основну умову реалізації вищої школою інноваційних функцій по відношенню до усіх сфер суспільного життя.

Психолого-педагогічна підготовка в системі професійної діяльності викладача вищої школи є системоутворюючим фактором розвитку його інноваційного потенціалу [39].

Пріоритетної уваги нині потребують ключові компетентності викладача вищого навчального закладу.

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, ключові уявлення, опори або опорні знання.

Специфіка поглядів андрагогіки знайшла відображення у визначенні «компетентність – еталонна мета розвитку, досягнення якої забезпечує успішність діяльності дорослої людини в умовах, що змінюються».

Ключова компетентність – це визначальна компетентність, тому що вона відповідає умовам реалізації, котрі є певною мірою універсальними.

Викладач вищого навчального закладу має задовольняти такі вимоги:

- висока професійна компетентність – глибокі знання й широка ерудиція в науково-предметній галузі, нестандартне мислення, креативність, володіння інноваційною тактикою і стратегією, методами вирішення творчих завдань;

- педагогічна компетентність – ґрунтовні знання педагогіки і психології, зокрема андрагогіки, медико-біологічних аспектів інтелектуальної діяльності, володіння сучасними методами, засобами й технологіями навчання;

- соціально-економічна компетентність – знання глобальних процесів розвитку цивілізації та функціонування сучасного суспільства, також основ соціології, економіки, менеджменту, права;

- комунікативна компетентність – культура усної писемної форм літературної мови, володіння іноземними мовами, сучасними інформаційними технологіями, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування [4].

До цього слід додати і позитивну професійну «Я-концепцію» викладача вищого навчального закладу.

Під «Я-концепцією» фахівця розуміється складна динамічна система уявлень викладача про себе як особистість і суб'єкта педагогічної діяльності, яка містить у собі взаємопов'язані і взаємозумовлені компоненти:

- 1) «Образ-Я», що розкриває неповторність самосприйняття через фіксацію викладачем певної соціально-рольової позиції і настанов щодо себе;

2) «Ставлення – Я», яке визначається самооцінкою професійно-педагогічних здібностей і особистісних якостей і може викликати виявлення певних емоційно-вольових проявів;

3) «Вчинок-Я», спрямований на самовиявлення і само презентацію власного «Я», або сформованого уявлення про себе (поведінкова складова) [5].

«Я-концепція забезпечує внутрішню узгодженість особистості, відносною ті кість її поведінки. Вона багато важить у професійному зростанні викладача.

Позитивна «Я-концепція» викладача характеризується такими емпіричними показниками:

- висока когнітивна складність і диференційованість «Образу-Я»; професійно-рольова ідентифікація («Я – педагог), «Я – вихователь»

тощо) Професійно-рольова ідентифікація впливає на поведінкову

складову «Я- концепції» (Я-викладач!). Це дає викладачеві жорсткий

стрижень і орієнтує його на необхідність підтвердити уявлення про професійно-орієнтоване власне «Я»;

- наявність власне особистісних компонентів у структурі уявлень про себе (любов до студентів, їх прийняття і розуміння, повага іншого

тощо);

- внутрішня цілісність і узгодженість між модальностями «Я-реальне», «Я- ідеальне», «Я-дзеркальне»;

- відносна стійкість, стабільність уявлень про себе як особистість і педагога; переважання серед них моральних суджень і загальний

позитивний їх характер [70].

Викладачі з позитивною «Я-концепцією» відрізняються високою (здебільшого адекватною) самооцінкою педагогічних здібностей,

особистісних якостей і наслідків своєї педагогічної діяльності; високим рівнем самоповаги, самокритичністю (але без самобичування). Вони здебільшого

очікують на позитивне ставлення до себе з боку авторитетних осіб, емоційно стійкі, з низьким рівнем особистісної і реактивної тривожності. Їм притаманна

висока активізація вчинку самобачення, наявність позитивних мотивів педагогічної діяльності й особистісного самовдосконалення, здатність до волевої дії щодо подолання вад власного «Я».

Таким чином, позитивна «Я-концепція» сприяє розкриттю та реалізації внутрішніх можливостей викладача в напрямку його успішної педагогічної діяльності. Якщо педагогічна діяльність здійснюється в гармонії з ціннісними орієнтаціями, смыслом і цілями діяльності, з «Я-концепцією» людини, то вона буде для неї не тільки престижною, але й дійсно суспільно значущою, мати життєвий смисл.

А якщо викладач має негативну «Я-концепцію» (знижену, неадекватну самооцінку)? Вона характеризується когнітивною простотою і недостатньою розрізненістю елементів «Образу-Я»; браком конструктивів, що вказують на професійно-рольові настанови, обмеженістю лише формально-функціональними ознаками, суперечливістю «Образу-Я», критичною неузгодженістю між «Я-реальним» і «Я-ідеальним», високою його мінливістю і ситуативністю; переважанням зовнішньої атрибутивних суджень, нерідко з негативним емоційним відтінком; найімовірніше заниженою самооцінкою педагогічних здібностей і результатів викладацької діяльності; «комплексом неповноцінності», низьким рівнем самоповаги; очікування на переважно негативне оцінне ставлення до себе оточуючих; емоційною нестабільністю; високим рівнем особистісної і реактивної тривожності; почуттям незахищеності.

Для викладачів з негативною «Я-концепцією» характерним є брак вираженого інтересу до професійного аспекту «Я», пасивність самопізнання, невмотивованість професійного самоствердження і самореалізації [72].

Психолого-педагогічна система роботи з формування позитивної «Я-концепції» викладача передбачає вивчення особливостей «Я-концепції» викладачів і надання їм психокорекційної допомоги:

1. Психокорекцію настанов викладачів до педагогічної діяльності: проведення психолого-педагогічних семінарів - практикумів»

«Індивідуальні особливості викладачів і прийоми педагогічної взаємодії», «Педагогіка співробітництва», «Педагогічні ситуації та конфлікти»;

2. Психологічна емоційно-ціннісна підтримка викладача, робота групи

– психотренінгу «Я – педагог»;

3. Оперативна діагностику змін в «Я – концепції викладача» із наступною розробкою системи психокорекційних програм, забезпечення умов для професійного самоствердження і самовираження викладача [26].

Отже, не помічати змін, що відбулися, означає нехтувати внутрішніми умовами й закономірностями розвитку викладача як особистості, як фахівця, що робить подальший процес формування позитивної «Я – концепції» неефективним.

За своїм статусом саме викладач вищої школи визначає характер педагогічної взаємодії, а тому повинен володіти низкою таких морально-комунікативних якостей як гуманістична спрямованість, високий рівень загальної і психологічної культури, чесність і ясність у взаєминах із людьми, інтерес до розвитку потенційних можливостей студентів і потреба в педагогічній взаємодії з ними, безумовне прийняття їх як особистостей та ін.

Таким чином, процес професійного самовизначення – це самопізнання, самооцінка власних педагогічних здібностей і практичні дії з їх розвитку, це самоактуалізація. Професійна спрямованість особистості викладача веде до розуміння і прийняття професійних завдань із оцінкою власних ресурсів їх вирішення.

2.2. Аналіз освітньо-професійної програми для підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта»

Для виокремлення професійних компетенцій майбутніх педагогів вбачаємо за доцільне проаналізувати освітньо-професійну програму (ОПП)

для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «015 Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології).

Програма затверджена Протоколом № 9 від 28 квітня 2021 р. засіданням вченої ради НУБіП України та введена в дію з 1 вересня 2021 року. Дана програма закріплена стандартом вищої освіти, затвердженим наказом МОН України від «21» листопада 2019 р. № 1460.

Програма містить обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Метою програми є підготовка фахівців, здатних здійснювати освітню діяльність із професійної підготовки технічних фахівців, кваліфікованих робітників (відповідно до ДК 003:2010) підприємств, установ та організацій сфер, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями [39, с. 3].

Основний фокус освітньо-професійної програми та спеціалізації спрямований на опанування відповідними базовими та додатковими знаннями та навичками в галузі освіти, засвоєння компетентностей, необхідних для фахової діяльності в сфері професійної освіти, пов'язаної з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями; апробацію концептуальних, теоретичних і методологічних підходів дослідження процесів та явищ, що належать до галузі освіти [39, с. 4].

Відповідно до пункту 6 ОПП програмними компетентностями майбутніх педагогів є:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва

і переробки продуктів сільського господарства та харчовими технологіями і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов [39, с. 7].

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 06. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 08. Здатність працювати в команді та діяти з позиції лідера.

ЗК 09. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість, планувати, організовувати, контролювати, координувати роботу та вмотивувати членів колективу.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем [39, с. 7].

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 1. Здатність застосовувати освітні теорії та методології у педагогічній діяльності.

СК 2. Здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії.

СК 3. Здатність керувати навчальними/розвивальними проєктами.

СК 4. Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

СК 5. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище.

СК 6. Здатність реалізовувати навчальні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень.

СК 7. Здатність аналізувати ефективність проєктних рішень, пов'язаних з підбором, експлуатацією, удосконаленням, модернізацією технологічного обладнання та устаткування щодо виробництва і переробки продуктів сільського господарства.

СК 8. Здатність використовувати відповідне програмне забезпечення для вирішення професійних завдань в галузях, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

СК 9. Здатність здійснювати професійну діяльність з дотриманням вимог законодавства, стандартів освіти та внутрішніх нормативних документів закладу освіти.

СК 10. Здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці.

СК 11. Здатність використовувати у професійній діяльності основні положення, методи, принципи фундаментальних та прикладних наук. СК 12.

Здатність виконувати розрахунки технологічних процесів в галузі.

СК 13. Здатність управляти комплексними діями/проєктами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах та професійний розвиток здобувачів освіти і підлеглих.

СК 14. Здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію (дані) в галузях, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

СК 15. Здатність забезпечити якість освіти і управління діяльністю закладу освіти, відповідно до спеціалізації [39, с. 7-8].

У відповідності до пункту 7 програмними результатами навчання мають бути наступні:

ПР 01. Уміти використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності, приймати рішення на підставі релевантних даних та сформованих ціннісних орієнтирів.

ПР 02. Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях сфер, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПР 04. Розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах.

ПР 05. Володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні з групами та окремими особами.

ПР 06. Доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу державною та іноземною мовами.

ПР 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.

ПР 08. Самостійно планувати й організовувати власну професійну діяльність, діяльність здобувачів освіти і підлеглих, координувати їх роботу та вмотивовувати.

ПР 09. Відшукувати, обробляти, аналізувати та оцінювати інформацію, що стосується професійної діяльності, користуватися спеціалізованим програмним забезпеченням та сучасними засобами зберігання та обробки інформації.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР 12. Уміти діяти з позиції лідера, планувати час, раціонально розпоряджатись ресурсами та працювати в команді.

ПР 13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі.

ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПР 15. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПР 16. Знати основи і розуміти принципи функціонування технологічного обладнання та устаткування галузей, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПР 17. Виконувати розрахунки, що відносяться до сфери професійної діяльності.

ПП 18. Розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані з вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням, проектуванням технічних об'єктів у предметній галузі, що пов'язана з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПП 19. Уміти обирати і застосовувати необхідне устаткування, інструменти та методи для вирішення типових складних завдань у галузі, що пов'язана з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПП 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПП 21. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПП 22. Застосовувати програмне забезпечення для e-learning і дистанційного навчання і здійснювати їх навчально-методичний супровід.

ПП 23. Розуміти соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі, мати навички ефективного господарювання.

ПП 24. Володіти основами управління персоналом і ресурсами, навичками планування, контролю, звітності на виробництвах, в установах, організаціях сфер, пов'язаних із аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

ПП 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності [39, с. 8-9].

Таким чином, аналізуючи освітньо-професійну програму для підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта» можна виокремити такі блоки, які безпосередньо враховують формування ціннісних орієнтацій та ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів – це компетенції загального, фахового та інтегрального характеру, які відображені у програмованих результатах навчання.

2.3. Педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій студентів педагогічного напрямку освіти

Під необхідними педагогічними умовами формування ціннісних орієнтацій студентів у ЗВО ми розуміємо умови, без яких цей процес не може бути реалізований. Необхідність виділених умов випливає з аналізу психолого-педагогічної літератури та підготовки до проведення емпіричного дослідження.

Під педагогічними умовами ми розуміємо взаємопов'язану сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів, вкладених у вирішення поставлених у дослідженні цілей і завдань.

Аналіз проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів дозволив виділити наступний комплекс педагогічних умов, ефективність якого досліджувалася в роботі:

– Включення студентів до різноманітної за формою та змістом навчальної діяльності, націленої на освоєння професійних цінностей.

– Використання психолого-педагогічних вправ, які передбачають програвання певних зовнішньо визначених ситуацій, націлених на відтук зсередини особистості, завдяки чому у студентів формується власна моральна позиція.

Ці умови спираються на можливості вищої освіти як найбільш технологічної та рухомої частини культури, що організує успадкування загальнолюдських цінностей, що сприяють формуванню особистісних якостей, що визначають формування професійно-ціннісних орієнтацій.

Розглянемо підстави виділення зазначених нами педагогічних умов.

Важливою педагогічною умовою формування ціннісних орієнтацій є включення студентів до різноманітної за формою та змістом навчальної діяльності, націленої на освоєння професійних цінностей педагогічної діяльності.

Необхідність цієї умови визначається прагненням забезпечити практико-орієнтований характер професійної підготовки студентів як додаткової можливості реалізації особистісних професійних потреб, корекції професійно значимих якостей особистості. Різноманітна за формою та змістом навчальна діяльність надає можливість студенту набувати нових знань та самостійно вдосконалювати свої вміння.

Б. Ілзиковскі у своєму дослідженні виділив орієнтації, необхідні для досягнення професійного успіху: орієнтація на змагання, самостійність, престиж, праця. Ці орієнтації визначаються такими цінностями, як компетентність, відповідальність, готовність до самоосвіти, мобільність, працьовитість, творча установка [83].

Відповідно до чинної в даний час парадигми, студенти в системі відносин розглядаються не просто як об'єкт цілеспрямованого педагогічного впливу, а як суб'єкт реально діючих соціальних відносин, з власними цінностями, субкультурою.

Молода людина не є пасивним, реактивним предметом розвитку. Вона сама може творити свій розвиток та поведінку, відносини з оточенням розвивається шляхом збільшення, організації та структурування індивідуального досвіду.

Для формування ціннісних орієнтацій, сприяють професійного становлення студентів, необхідна розробка адекватних методів, прийомів, форм організації освітнього процесу у вузі.

Аналізуючи різні підходи (Ю. К. Бабанський, В. А. Сластенін і ін.), ми розуміємо під «методом навчання» спосіб взаємопов'язаної діяльності педагога та учня, у процесі якого учні засвоюють знання, вміння та навички, розвиваються їх особистісні якості і здібності, формується система ціннісних орієнтацій. Прийом є сукупністю окремих операцій, розумових чи практичних дій, які реалізують форму засвоєння матеріалу, запропоновану методом.

При розробці прийомів формування професійно-ціннісних орієнтацій ми враховували положення діяльнісного, особистісного та системно-

структурного підходів та на їх основі визначили наступний комплекс педагогічних прийомів:

- пошуково-дослідні прийоми (моделювання стратегій, вирішення проблемних ситуацій, мозковий штурм, дискусія), що допомагають актуалізувати набуті знання та життєвий досвід у процесі самостійного дослідження проблем особистісного розвитку;
- прийоми довірчого спілкування (саморозкриття, зворотний, діалог), що становлять специфічну форму емоційно-ціннісного ставлення суб'єкта до іншої людини, як самого себе;
- рефлексивні прийоми (самоаналіз, самопізнання), що забезпечують індивідуалізацію емоційних, моральних та інтелектуальних проявів особистості, що сприяють інтеріоризації нових знань та перебудові уявлень, почуттів, відносин, поведінки [77].

Коротко охарактеризуємо використовувані методи.

Ігрові методи. Дослідженням педагогічного потенціалу гри займалися багато відомих вітчизняних педагогів і психологів (В. В. Давидов, Г. П. Щедровицький, Д. Б. Ельконін та ін.). У педагогічній літературі гра визначається як «форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення та засвоєння соціального досвіду, фіксованого у соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки та культури» [14].

У визначеннях гри, багато авторів підкреслюють потенціал цього у розвитку самоврядування особистості. За визначенням Є. А. Хруцького, «гра - це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому складається та вдосконалюється самоврядування поведінкою».

Проблемно-пошукові методи багатьма дослідниками визнаються ефективними при стимулюванні самостійної творчості учнів, що розвивається на основі емоційно-оцінного ставлення до світу. Вочевидь, що з реалізації нашого експериментального завдання - формування ціннісних орієнтацій, які

впливають на професійне становлення студентів ці методи також актуальні. Серед різноманітності проблемно-пошукових методів для реалізації мети нашого дослідження ми вибрали методи: розв'язання конкретних ситуацій, мозкового штурму, дискусії.

Пошуково-дослідницькі прийоми. До цих прийомів належать: дидактичні ігри, аналіз конкретних ситуацій, вирішення проблемних завдань, мозковий штурм, дискусія. Прийом дискусії використовується переважно у формі аналізу конкретних ситуацій і формі групового самоаналізу. Ознаки дискусії пов'язані з організованістю, упорядкованістю, колективною діяльністю щодо прояснення істинності кожного положення, яке виноситься на обговорення. Засобами дискусії є не думки, як у суперечці, а обґрунтовані позиції. Суб'єкти дискусії представлені партнерами, співавторами у колективному обговоренні та формуванні спільної думки. Дискусійні прийоми включають: доказ, обґрунтування, спростування, порівняння, альтернативність, зіставлення, впорядкування та інші [33].

Під терміном «конкретні ситуації» у практиці активного навчання розуміють таку реальну чи уявну обстановку, сукупність обставин, яка, зазвичай, носить проблемний характер і може мати місце у житті людини [9, с. 32]. Опис конкретної ситуації може бути дано із логічною, а хронологічною послідовністю чи в тій формі, де вона зустрічається практично. Студенту потрібно самому провести аналіз інформації, виділити проблему та знайти шляхи її вирішення.

Мозковий штурм (мозкова атака, брейнстормінг) – широко застосовуваний спосіб продукування нових ідей для вирішення наукових та практичних проблем. Його суть полягає в активізації розумових процесів шляхом спільного пошуку розв'язання тяжкої проблеми [9, с. 44]. Дані прийоми реалізують такі педагогічні цілі:

- творче засвоєння навчального матеріалу студентами;
- формування культури спільного обговорення ідей;
- зв'язок теоретичних знань із практикою;

- активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- подолання стереотипів та шаблонів у мисленні;
- розвиток рефлексивних умінь;
- формування здатності сконцентрувати увагу та зусилля на вирішенні актуального завдання (вольовий компонент);

- формування досвіду колективної розумової та практичної діяльності;
- створення доброзичливого та ділового клімату в навчальній групі.

Приєм діалогу. Діалогічне спілкування, як прийом, дозволяє як сприяти встановленню відносин довіри, а й, відповідно до особистісно-орієнтованого підходу освіти, постає як його невід'ємний компонент, внутрішній зміст будь-якої особистісно-орієнтованої технології навчання.

Діалог як форма міжособистісного спілкування є будь-якою спільною комунікативною діяльністю, сфокусовану на одному предметі і що передбачає рівність взаємодіючих індивідів.

Діалогічне включення є найбільш радикальним засобом встановлення відносин партнерства, засобом об'єднання індивідуальних зусиль учасників спілкування, засобом, що забезпечує повне порозуміння між педагогом та студентами. Внаслідок діалогічного включення виникають стійкі контакти викладача та студента.

Рефлексивні прийоми. До рефлексивних прийомів, за О. Ю. Семикіною у нашому дослідженні ми віднесли прийоми самоаналізу та самопізнання.

Аналіз включений у всі акти пізнавальної та практичної діяльності людини, розглядається в психології, педагогіці як пізнавальний процес, як метод пізнання, змістом якого є сукупність прийомів та закономірностей розчленування предмета дослідження на складові його частини. Поняття самоаналізу як самостійної категорії не розглядається у філософії та психології, хоча воно входить до складу таких категорій, як самопізнання, самосвідомість, саморегуляція, самооцінка [49].

Таким чином, включення студентів до різних видів діяльності надає широкі перспективи у формуванні ціннісних орієнтацій, а через ціннісно-

рефлексивне проживання певних ситуацій у студентів формується власна моральна позиція.

Моральна позиція визначається як оцінка, що стосується норм суспільної поведінки та їх дотримання, яку студент повинен прийняти її як орієнтир для своєї професійної діяльності. Процес формування моральної позиції тривалий і вимагає педагогічно вивірених підходів, де важливу роль грає розвиток самооцінки [33].

Висновки до розділу 2

У розділі було розглянуто сутність вимог до сучасного викладача. Визначено, що сукупність особистих якостей викладача формує його авторитет, тобто загально визначену студентами значущість його достоїнств і основу на цьому силу його виховного впливу.

Аналіз освітньо-професійної програми для підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта» показав, що системою підготовки у вищому навчальному закладі НУБіП України передбачено формування різноманітних компетенцій, а метою навчання є опанування відповідними базовими та додатковими знаннями та навичками в галузі освіти, засвоєння компетентностей, необхідних для фахової діяльності в сфері професійної освіти, пов'язаної з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями; апробація концептуальних, теоретичних і методологічних підходів, дослідження процесів та явищ, що належать до галузі освіти.

Аналіз проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів дозволив виділити наступний комплекс педагогічних умов, які полягали у включення студентів до різноманітної за формою та змістом навчальної діяльності, націленої на освоєння професійних цінностей, та використання психолого-педагогічних вправ, які передбачають формування моральної позиції студента.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ІЗ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ – СТУДЕНТІВ НУБІП УКРАЇНИ

3.1. Зміст та організація емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій студентів спеціальності «Професійна освіта»

Емпіричне (кількісне) дослідження є методом збору даних, наукового і ненаукового характеру, з метою опису досліджуваної області. Цей метод часто застосовується, так як є простим та надійним для отримання точної інформації. Під таким дослідженням можемо розуміти дослідження, орієнтоване на велику кількість респондентів в межах груп, фронтальному зрізі чи в індивідуальній формі. Зібрані таким чином результати потім обробляються та статистично аналізуються [44].

При проведенні та викладові емпіричного дослідження було дотримано наступних правил:

- після характеристики бази дослідження та використовуваних методів викладаються отримані результати констатуючого етапу дослідження та описано процедуру їх обробки, включаючи методи якісного та кількісного аналізу одержаних результатів;
- результати роботи представлені зрозумілим чином, а первинні дані перетворені на зручну для сприйняття форму – таблиці, графіки та рисунки, що демонструють кількісні співвідношення одержаних результатів;
- після викладу результатів проведено їхню якісну інтерпретацію – роз'яснення того, що означають отримані результати з погляду мети та цілей, сформульованих у роботі;
- у методичній частині наукової роботи, тобто на формулюючому етапі експерименту, запропоновано спеціальні умови, підбираються та

різноманітні методичні прийоми, вправи, розробляються програма, комплекси заходів, проєкт тощо;

- далі подано результати контрольного зрізу з контрольного етапу експерименту, який покликаний довести правильність обраних у роботі прийомів та продемонструвати позитивну динаміку виявлених показників у ході дослідницької роботи;

– отримані дані в ході контрольного етапу експерименту занесені до таблиць, демонструються в діаграмах, схемах тощо;

- проведено порівняльний аналіз результатів, зроблені відповідні висновки;

– у висновках сформульовано положення, що відображають найбільш значущі результати проведеного дослідження, ступінь досягнення поставлених цілей та задач, підтвердження висунутої гіпотези.

висновок містить конкретні рекомендації з вивченої проблеми, що підвищує практичну значимість проведеного дослідження;

- основні положення укладання викладено у ствердній формі [44].

Дослідно-експериментальна робота з теми дослідження визначила її

мету – формування та підвищення рівня сформованих ціннісних орієнтацій за допомогою тренінгової програми.

Дослідження проводилося у три етапи:

I етап – констатуючий експеримент. На цьому етапі виявляли вихідний рівень сформованості ціннісних орієнтацій студентів, проводився розподіл на експериментальну та контрольну групи.

II етап – формуючий. Впровадження тренінгової програми, спрямованої на формування та підвищення рівня сформованих ціннісних орієнтацій у студентів у вигляді тренінгових занять.

III етап – контрольний. Після завершення формуючого експерименту, було здійснено повторну діагностику рівня сформованості ціннісних орієнтацій в експериментальній та контрольній групах. Проведена обробка та аналіз отриманих результатів.

Для формування вибірки констатувального етапу було взято 2 групи денної форми навчання освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності «015 Професійна освіта» спеціалізації «Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства» – ПО 200016 (2 курс, наставник: Діра Надія Олександрівна) та ПО 210026 СК (1 скорчений курс, наставник: Єресько Олег Вікторович).

Загальна кількість учасників: 47 осіб (23 та 24 особи відповідно).

Форма проведення опитування: дистанційна (за допомогою платформи Google Forms).

Для проведення експериментального дослідження було обрано провести опитування за методикою М. Рокича «Ціннісні орієнтації», спрямований на визначення ціннісних орієнтацій особистості.

Автор методики – Мілтон Рокич, розумів під цінністю «стійке переконання, що певний стиль поведінки або кінцевий стан існування людини переважає в особистісному або соціальному сенсі альтернативний стиль поведінки або принципи існування. Відповідно система цінностей особистості – це укорінена впорядкована сукупність переконань, що стосуються більш прихильних стилів поведінки або станів існування відповідно континууму їх відносної важливості» [51]. Інакше кажучи, цінності, за М. Рокичем, – це надважливі цілі, яких прагне досягти людина та її бачення способів їх досягнення.

За М. Рокичем природа людських цінностей полягає у наступному:

- 1) загальне число цінностей, що є надбанням людини, порівняно невелика;
- 2) всі люди володіють одними і тими ж цінностями, хоча і в різному ступені;
- 3) цінності організовані в системи;
- 4) витоки людських цінностей простежуються в культурі, суспільстві і його інститутах, і особистості;

5) вплив цінностей простежується практично у всіх соціальних феноменах, які заслуговують на вивчення [51].

Методика «Цінні орієнтації» заснована на прямому ранжируванні списку цінностей, поділених на два класи: термінальні цінності (цінності-цілі) та інструментальні цінності (цінності-засоби).

До термінальних цінностей відносять переконання особистості у тому, що якась кінцева мета індивідуального існування з особистої чи суспільної точок зору варта того, щоб до неї прагнути. У той час як інструментальні цінності виступають переконанням в тому, що якийсь образ дій є з особистої та суспільної точок зору кращим у будь-яких ситуаціях [51].

У ході опитування респондентам пред'являються два списки цінностей (по 18 у кожному списку), кожній з яких необхідно присвоїти певний ранг (від 1 до 18) залежно від особистісної значущості цієї цінності для самого респондента. При цьому найбільш значущою для респондента цінністю надається перший ранг, а для найменш значущої 18-й ранг відповідно. Опитування можна проводити як індивідуально, так і у груповому форматі.

На етапі опрацювання результатів групування може проведено для піддослідних у змістовні блоки за такими ознаками:

А) Термінальні цінності:

1. Конкретні життєві цінності (здоров'я, робота, друзі, сімейне життя) чи абстрактні цінності (пізнання, розвиток, свобода, творчість).
2. Цінності професійної самореалізації (цікава робота, продуктивне життя, творчість, активне діяльне життя) або цінності особистого життя (здоров'я, кохання, наявність друзів, розваги, сімейне життя).
3. Індивідуальні цінності (здоров'я, творчість, свобода, активне діяльне життя, розваги, впевненість у собі, матеріально забезпечене життя) або цінності міжособистісних відносин (наявність друзів, щасливе сімейне життя, щастя інших).

4. Активні цінності (свобода, активне діяльне життя, продуктивне життя, цікава робота) або пасивні цінності (краса природи та мистецтва, впевненість у собі, пізнання, життява мудрість) [51].

Б) Інструментальні цінності:

1. Етичні цінності (чесність, непримиренність до недоліків) – цінності міжособистісного спілкування (викованість, життєрадісність, чуйність) чи цінності професійної самореалізації (відповідальність, ефективність у справах, тверда воля, старанність).

2. Індивідуалістичні цінності (високі запити, незалежність, тверда воля) або конформістські цінності (виконавчість, самоконтроль, відповідальність) – альтруїстичні цінності (терпимість, чуйність, широта поглядів).

3. Цінності самоствердження (високі запити, незалежність, непримиренність, сміливість, тверда воля) чи цінності прийняття інших (терпимість, чуйність, широта поглядів).

4. Інтелектуальні цінності (освіченість, раціоналізм, самоконтроль) чи цінності безпосередньо-емоційного світовідчуття (життєрадісність, чесність, чуйність) [51].

При цьому відсутність закономірності у виборі ціннісних орієнтирів (співвіднесення показників за параметрами «цінності-цілі» та «цінності-засоби») передбачає несформованість у респондента системи ціннісних ієрархій або нещирість у відповідях.

Для більш глибокого проникнення в систему ціннісних орієнтацій можливі зміни інструкції, які дають додаткову діагностичну інформацію й дозволяють зробити більш обґрунтовані висновки. Наприклад, після серії основних запитань можна попросити випробуваного ранжувати картки, відповідаючи на наступні запитання.

- В якому порядку й у якому ступені (у відсотках) реалізовані дані цінності у вашому житті?
- Як би ви розташували ці цінності, якби стали таким, яким мріяли?

НУБІП УКРАЇНИ

– Як, на ваш погляд, це зробила б ідеальна, досконала людина?

– Як зробило б це, на вашу думку, більшість людей?

– Як це зробили б ви 5 або 10 років тому? Через 5 або 10 років?

– Як ранжували б картки близькі вам люди? [51]

І тому подібні запитання у залежності від цілей дослідження.

НУБІП УКРАЇНИ

До основного ж переліку цінностей входять наступні:

Список А – термінальні цінності:

1. Активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя).
2. Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом).
3. Здоров'я (фізичне й психічне).
4. Цікава робота.
5. Краса природи й мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві).
6. Любов (духовна й фізична близькість із коханою людиною).
7. Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень).
8. Наявність гарних і вірних друзів.
9. Суспільне визнання (повага навколишніх, колективу, товаришів по роботі).
10. Пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток).
11. Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей).
12. Розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалювання).
13. Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків).
14. Воля (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках).
15. Щасливе сімейне життя.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

16. Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому).

17. Творчість (можливість творчої діяльності).

18. Упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Список Б – інструментальні цінності:

1. Акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах.

2. Вихованість (гарні манери).

3. Високі запити (високі вимоги до життя й високі домагання).

4. Життєрадісність (почуття гумору).

5. Ретельність (дисциплінованість).

6. Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).

7. Непримиренність до недоліків у собі й інших.

8. Освіченість (широта знань, висока загальна культура).

9. Відповідальність (почуття обов'язку, уміння дотримуватися слова).

10. Раціоналізм (уміння здорово та логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення).

11. Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).

12. Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів.

13. Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).

14. Терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки й омани).

15. Широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

16. Чесність (правдивість, щирість).

17. Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі).

18. Чуйність (дбайливість) [51].

Повна інструкція до тесту подана у додатку А.

НУБІП України

Отримані у ході методики відповіді обраховуються за наступним ключем із групуванням за системами цінностей, представлених у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Ключ обрахування відповідей методики за системою цінностей

Система цінностей		Список А						Список Б					
		Термінальні цінності						Інструментальні цінності					
1.	Особистісні	2a	3a	6a	12a	15a	18a	16	26	46	96	116	166
	Суспільні	1a	5a	8a	13a	14a	16a	66	76	126	146	156	186
	Професійні	4a	7a	9a	10a	11a	17a	36	56	86	106	136	176
	(відображують самореалізацію суб'єкта)												
2.	Самоствердження	2a	3a	9a	12a	16a	18a	36	66	86	116	126	166
	Спілкування	1a	5a	6a	8a	13a	15a	16	46	76	146	156	186
	Справи	4a	7a	10a	11a	14a	17a	26	56	96	106	136	176
	(дані корелюють із вектором спрямованості)												
3.	Індивідуалістичні	1a	3a	9a	12a	14a	17a	36	66	96	126	136	166
	Конформістські	4a	6a	7a	8a	13a	18a	26	46	56	86	116	176
	Альтруїстичні	2a	5a	10a	11a	15a	16a	16	76	106	146	156	186
	(спрямованість в системі міжособистісних відносин)												

За результатами проведення методики за допомогою цього опитувальника можна зробити висновок про стани компонентів ціннісного ставлення студентів – майбутніх вчителів.

Так, виходячи із теми нашого дослідження було обрано приділити увагу першій групі цінностей, яка відображає самореалізацію суб'єкта та може бути розглядатися з позиції професійного спрямування педагога.

Надалі пропонуємо ознайомитись із результатами констатуючого етапу дослідження.

НУБІП України

Обраховуючи отримані результати методики, було вирішено представити середні бали кожної цінності у обох групах для спрощення подальшого аналізу результатів.

Середній бал за рангом для кожної цінності представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Ранжування цінностей за обраними групами

Цінності за п/п	Група 1 (ПО 200016)		Група 2 (ПО 210026 СК)	
	Термінальні (Список А)	Інструментальні (Список Б)	Термінальні (Список А)	Інструментальні (Список Б)
1.	7	5	12	4
2.	11	2	7	9
3.	2	17	3	13
4.	8	7	18	7
5.	18	4	13	15
6.	6	8	1	2
7.	12	16	15	11
8.	3	1	11	16
9.	15	3	10	1
10.	5	13	16	8
11.	11	14	17	3
12.	4	11	4	5
13.	17	18	14	10
14.	13	9	6	17
15.	1	15	9	14
16.	16	6	2	6
17.	14	10	8	18
18.	9	12	5	12

Аналізуючи середній ранг для кожної цінності, була складена таблиця з врахуванням групування за системою цінностей у ключі до методики. Для

роботи була обрана одна група із трьох, що відображає самореалізацію суб'єкта, до якої входять такі типи цінностей: особистісні, суспільні та професійні. Обґрунтовуємо дане рішення тим, що особистість педагога

передбачас нахил не тільки на професійні, а й на суспільні цінності, тому вони

є передовим інтересом для проведення дослідження.

Загальний бал для кожної групи за типами цінностей представлено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Загальний бал за типами цінностей в обраних групах

Тип цінностей	Група 1 (ПО 200016)		Група 2 (ПО 210026 СК)	
	Термінальні (Список А)	Інструмент. (Список Б)	Термінальні (Список А)	Інструмент. (Список Б)
	Особистісні	32	37	29
Суспільні	74	71	58	61
Професійні	65	63	84	80

Для наочності представимо результати в вигляді діаграм. Для термінального показника створено діаграму, яку зображено на рисунку 3.1.

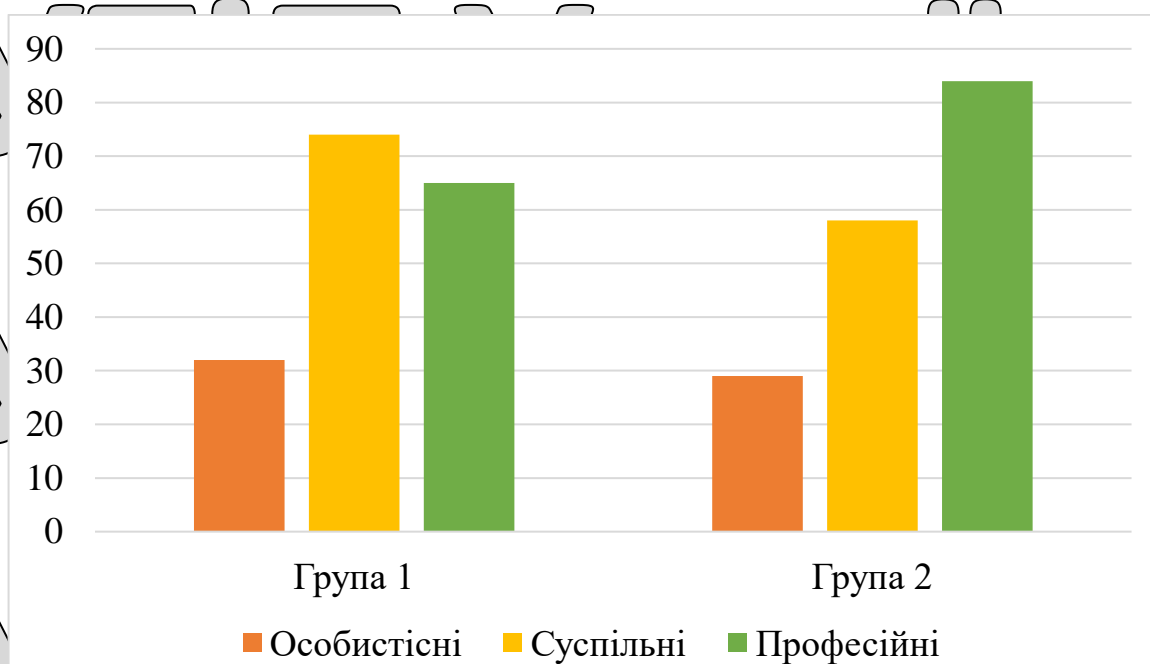

Рис. 3.1. Розподіл загального балу для термінального показника

Також створено діаграму для інструментального показника, яку показано на рисунку 3.2.

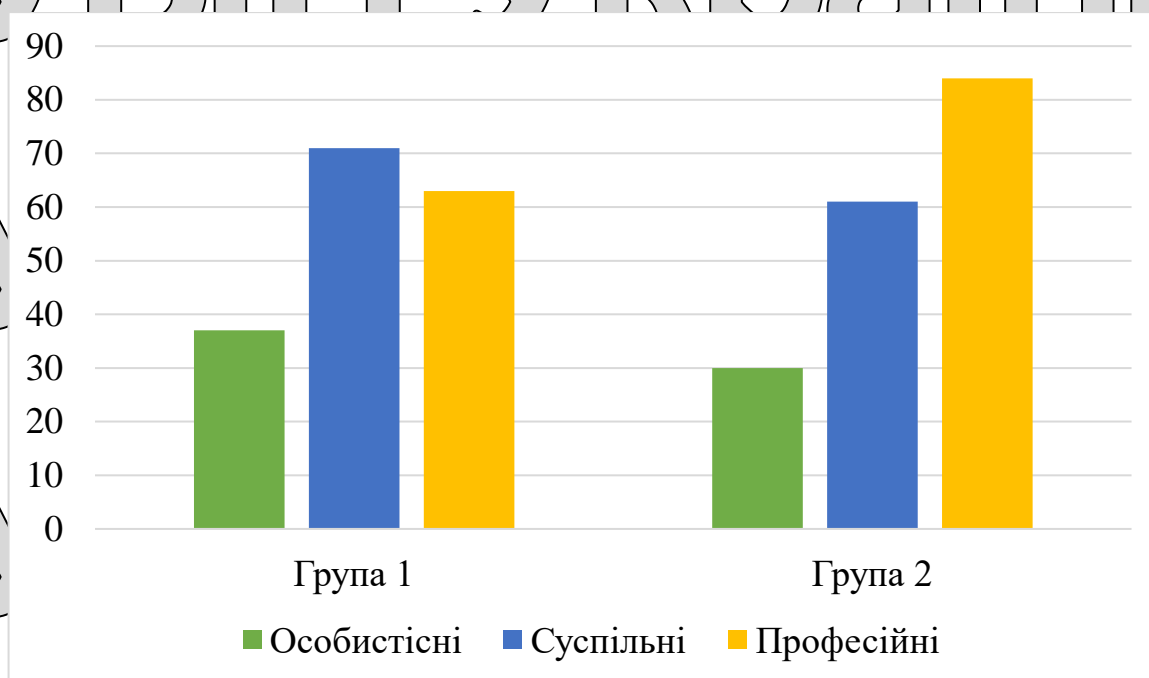

Рис. 3.2. Розподіл загального балу для інструментального показника

Далі представимо визначені рівні сформованих типів цінностей. Так як у методиці не представлено подібних обрахунків, вважаємо за доцільне визначити такі рівні сформованих типів цінностей самостійно. Для означення рівнів вираженості кожного типу була виведена шкала за трьома рівнями – низький, середній та високий.

Для полегшення системи обрахунку середні ранги тієї чи іншої цінності трансформуються у бали. Для обрахунку максимального балу була узята формула:

$$\Sigma_{\max} = N + N-1 + N-2 + N-3 + N-4 + N-5$$

Де Σ_{\max} – це максимальна сума балів, а N – максимальне число із представленого методикою ряду, тобто 18. Кількість членів, які входять до суми, обмежувалась кількістю цінностей у кожній групі відповідно до обрахунку за ключем, тобто 6. Отримана сума склала 93 бали.

Мінімальний бал, який можливо отримати у групі за проведеною методикою, вираховувався за наступною формулою:

$$\Sigma_{\min} = N + (N+1) + (N+2) + (N+3) + (N+4) + (N+5)$$

Де Σ_{\min} – це мінімальна сума балів, а N – мінімальне число із представленого методикою ряду, тобто 1. Кількість членів, які входять до суми, також обмежувалась кількістю цінностей у кожній групі відповідно до обрахування за ключем як і у попередній формулі, тобто 6. Отримана сума склала 21 бал.

Отриману суму балів розділено на 3 однакових групи та присвоєно їм відповідний рівень. Для розподілу у групи було використано наступну формулу:

$$R_{\text{ср}} = (\Sigma_{\text{max}} - \Sigma_{\text{min}}) / 3$$

Де $R_{\text{ср}}$ – це кількість балів, яка представляє собою граничне значення для кожної групи, тобто розмах групи. Отриманий розмах склав 24 бали.

Таким чином, опираючись на отримані бали максимуму та мінімуму з врахуванням розмаху можна представити наступні рівні визначення сформованості цінностей за типами:

- 21 – 45 балів – високий рівень;
- 45 – 59 балів – середній рівень;
- 59 – 93 бали – низький рівень.

Закономірність такого нарахування полягає в тому, чим більша кількість нарахованих балів, тим менший рівень сформованості певного типу цінностей.

Визначені рівні відповідно до отриманих балів за типами сформованих цінностей у кожній групі представлено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Рівні сформованості типів цінностей в обраних групах

Тип цінностей	Група 1 (ПО 200016)		Група 2 (ПО 210026 СК)	
	Термінальні (Список А)	Інструмент. (Список Б)	Термінальні (Список А)	Інструмент. (Список Б)
Особистісні	високий	високий	високий	високий
Суспільні	низький	низький	середній	низький
Професійні	низький	низький	низький	низький

Як можна побачити за даними таблиць та діаграм, то результати методики висвітлюють наступні тенденції:

1. В обох групах наявні високі рівні сформованості особистісного типу цінностей. При порівнянні двох груп можна сказати про те, що різниця у групах не є суттєвою.
2. В обох групах наявні низькі рівні сформованості професійного типу цінностей. Однак при порівнянні двох груп можна сказати про те, що різниця у групах є суттєвою – у другій групі сума нарахованих балів показує значно нижчий рівень (на 20 одиниць вимірювання), ніж у першій групі.
3. В обох групах наявні низькі рівні сформованості суспільного типу цінностей за інструментальним показником. Натомість термінальний показник різниться: у другій групі він перебуває на середньому рівні, у першій – на низькому.

Таким чином, на основі означених тенденцій можна зробити висновок про те, що як у першій групі, так і у другій групі не виражена педагогічна спрямованість членів групи.

Також виходячи із особливостей проведеного дослідження вважаємо за доцільне виділити те, що представлені групи були узяті через подібність за кількістю студентів – 23 та 24 особи відповідно, таким чином стало можливо співставити результати опитування.

Зважаючи на результати опитування, для таких груп можливо було обрати одну групу із більшим розривом у балах за типами цінностей та сформувати в межах групи 2 підгрупи – контрольну та експериментальну для проведення тренінгової роботи за розробленою методикою.

Нормативно для тренінгової роботи у групі має налічуватись від 8 до 16 осіб. Відповідно до нашого поділу підгрупи налічували б 11-12 осіб у кожній, що є оптимальним для проведення групової тренінгової роботи.

Так, визначаємо другу групу, тобто ІЮ 210026 СК, як ту, що підлягає розподілу на підгрупи для проведення формувального етапу дослідження.

Аргументуємо це тим, що наявні більший розрив за балами у межах професійного типу цінностей порівняно з першою групою (розрив у 20 балів) та невідповідність рівнів за термінальним та інструментальним показниками суспільного типу (середній та низький рівні відповідно).

У групі присутні 24 особи, що дало змогу нам розділити групу на рівноцінні підгрупи по 12 осіб. Експериментальна та контрольна групи були сформовані таким чином, що означені тенденції на констатувальному етапі дослідження зберігались, а саме:

- а) високий рівень сформованості особистісного типу цінностей;
- б) низький рівень сформованості професійного типу цінностей;
- в) невідповідність рівнів сформованості суспільного типу цінностей: термінальний показник – середній рівень, інструментальний – низький.

На базі отриманих даних було розроблено тренінгову програму щодо формування та підвищення рівнів суспільного та професійного типу цінностей студентів.

3.2. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів шляхом проведення тренінгової програми

Формуючий етап дослідження ґрунтувався на результатах аналізу емпіричного матеріалу констатуючого етапу, отриманого в результаті проведення опитування.

Враховуючи результати констатувального етапу експерименту для обраної групи, було поділено обрану групу на дві підгрупи – експериментальну та контрольну. В кожну групу увійшло по 12 осіб.

Формуючий етап дослідження у формі тренінгу проводився з експериментальною групою (12 осіб).

Серед позитивно впливаючих і впливових зовнішніх факторів, як засіб досягнення мети було обрано той, який пов'язаний з необхідністю

використання в освітньому процесі вузу активних методів і технологій навчання. До подібних методів і технологій слід віднести проведення тренінгових занять, спрямованих насамперед на корекцію та розвиток існуючих систем відносин особистості.

З метою оптимізації процесу формування у майбутніх вчителів ціннісного ставлення до професійної діяльності та спираючись на теоретичні положення щодо досліджуваної проблеми, нами була розроблена та пройшла апробацію програма тренінгу особистісного та професійного саморозвитку.

Підставою для розробки програми стало таке програмно-методичне забезпечення: «Тренінг професійно особистісного самовизначення та самовдосконалення вчителя» (автори Н. Н. Шкітіна, Н. В. Кислінська), «Тренінг розвитку емоційного інтелекту педагога: від планування до дії» (автор М. Мінайлова), «Тренінг особистісного зростання для педагогів» (автори Н. А. Аврамова, Н. В. Павлова).

Ця програма включала цикл взаємозалежних, логічно побудованих тренінгових занять, мета яких – формування та підвищення рівня сформованих ціннісних орієнтацій.

Завданнями тренінгу були:

- 1) підвищення значимості цінності саморозвитку та самореалізації;
- 2) підвищення готовності до самореалізації в особистісному, суспільному та професійному планах;
- 3) формування установок на пізнання себе та розвиток особистісних якостей у різних життєвих сферах.

Цільова аудиторія: студенти університету.

Тривалість тренінгу: апробація тренінгу здійснювалася протягом 6 тижнів (з 13.09.21 по 22.10.21).

Загальна кількість годин: 12 годин.

Режим роботи: тривалість кожного заняття становить 2 години періодичністю 1 раз на тиждень.

Структура тренінгу: програма включає 6 занять.

Структура занять – кожне заняття складається з 5 вправ:

- 1) вступна вправа, яка готує учасників до основних вправ;
- 2) основні вправи, спрямовані на розвиток якостей та відпрацювання навичок відповідно до мети заняття;
- 3) вправу на рефлексію, де учасники промовляють, що нового вони дізналися на занятті, що найбільше сподобалося, чи знадобляться їм знання і навички надалі.

Тематичний план програми тренінгу як активного методу формування цінності саморозвитку в студентів університету представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5
Тематичний план тренінгової програми

№ п/п	Тема заняття	Цілі заняття	Тривалість
1	«Знайомимося заново»	Допомогти учасникам краще дізнатися один одного, налаштуватися на довірчу роботу	2 години
2	«Внутрішні ресурси»	Підвищення готовності до саморозвитку	2 години
3	«Гнучкість поведінки»	Розвиток комунікативних здібностей	2 години
4	«Життєва траєкторія»	Розвиток уміння вибудовувати свою життєву траєкторію з метою досягнення найвищих результатів	2 години
5	«Рух до мети»	Визначення життєвих пріоритетів, посилення відчуття спрямованості життя	2 години
6	«Цінність свого «Я»	Формування установок на пізнання себе та розвиток особистісних якостей	2 години

Представимо більш детальний зміст розробленого тренінгу.

Заняття 1. «Знайомимося заново»

НУБІП УКРАЇНИ

Мета: допомогти учасникам краще дізнатися один одного налаштуватися на довірчу роботу.

Хід заняття:

Вправа «Привіт друг!»

НУБІП УКРАЇНИ

Ціль: згуртувати учасників, усунути комунікативні бар'єри на початку тренінгу.

Хід. Інструкція: «Пропоную Вам привітатись з кожним учасником, а разом трохи розім'ятися. Попрошу Вас об'єднатись у 2 групи, для цього

НУБІП УКРАЇНИ

давайте встанемо в коло і розрахуємось на перший-другий. Перші утворюють

внутрішнє коло, другі — зовнішнє. Люди, що стоять у внутрішньому колі, повертаються обличчям до тих, хто стоїть у зовнішньому колі, тим самим утворюючи пари, і повторюють за ведучим наступні слова, супроводжуючи їх

жестами.

НУБІП УКРАЇНИ

— Здрастуй друг! (тиснуть один одному руки).

— Як ти тут? (ляпають правою рукою по лівому плечу партнера).

— Де ти був? (Розвести руки).

— Я такий радий! (Складають руки на грудях).

— Добре! (обіймаються).

НУБІП УКРАЇНИ

Потім, які стоять у зовнішньому колі, роблять крок у правий бік, тим самим здійснюючи заміну партнера. Слова та рухи виробляються знову і т.д., поки не зустрінуться перші пари».

Вправа «Очікування учасників»

НУБІП УКРАЇНИ

Ціль: зібрати інформацію про очікування учасників від майбутнього тренінгу.

Матеріали: папір, маркери.

Хід. Кожен учасник по колу промовляє свої побажання, очікування майбутньої роботи. Тренер фіксує на папері всі побажання та очікування учасників. Це необхідно для того, щоб на останньому занятті провести аналіз, чи справдилися очікування учасників чи ні.

НУБІП УКРАЇНИ

Вправа «Взаємні презентації»

Ціль: отримання додаткової інформації про кожного учасника групи, згуртування групи, отримання учасниками зворотного зв'язку.

Інструкція: ведучий пропонує учасникам групи об'єднатись у пари.

Дається десять хвилин на те, щоб учасники розповіли один одному про себе

якнай докладніше – адже далі належить представляти свого партнера всій

групі. Необхідно отримати якнайбільше різнобічної інформації про свого

партнера. Хотілося б, щоб учасники відобразили у самопрезентації такі

важливі питання: Чого я чекаю від роботи у групі? Що я ціную у собі? Предмет

моєї гордості? Що я вмю робити найкраще? Після цього організується робота

у парах. Ведучому краще зафіксувати собі, які утворилися пари (як показує

практика, у таких ситуаціях люди інтуїтивно обирають тих, хто за багатьма

параметрами – включаючи біографічні дані – має подібність).

Через десять хвилин ведучий дає додаткові інструкції:

«Презентації відбуватимуться так: один із членів пари сидить на стільці,

другий встає за його спиною, поклавши першому руки на плечі. Той, хто

стоїть, буде говорити від імені сидячого, називаючи себе ім'ям свого партнера.

Протягом однієї хвилини - строго однієї хвилини, не більше і не менше - каже,

що стоїть, граючи роль сидячого. Рівно за хвилину я перерву монолог. Якщо

хтось закінчить раніше, ми мовчатимемо, доки не закінчиться відведена на

виступ хвилинка. Таким чином, ваше завдання – побудувати свою презентацію

так, щоб вона тривала точно шістьдесят секунд. Після цього будь-який член

групи – і я в тому числі – має право поставити промовцю будь-які питання, на

які той повинен відповідати також від особи, яка сидить. Зрозуміло, що ви

можете і не знати справжньої відповіді на поставлене запитання, тому вам

потрібно зрозуміти, відчути, як відповів би ваш партнер. До речі, той, кого

презентують, не може втручатися і змушений буде весь час мовчати.

Запитання, які ставлять учасники групи та ведучий виступаючого,

починаються зі звернення до нього за ігровим ім'ям людини, яку він презентує:

Які якості ти найбільше цінуєш у людях? Що ти вважаєш найогиднішим? Чи

НУБІП УКРАЇНИ

є людина, яка вплинула на твоє життя, хто він? Назви твоє найзаповітніше бажання. Чого б тобі хотілося досягти в житті? І т. д.

Вправа «Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

НУБІП УКРАЇНИ

– В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...

– Складним було...

– Найбільше запам'яталося...

– У процесі тренінгів я усвідомив...

НУБІП УКРАЇНИ

Заняття 2. «Внутрішні ресурси»

Ціль: підвищення готовності до саморозвитку.

Хід заняття:

Вправа «Зміна поведінки»

НУБІП УКРАЇНИ

Мета: формування навичок модифікації та корекції поведінки на основі аналізу ролей, що розігруються, і групового розбору поведінки.

Хід: Учасникам групи надається можливість програти свої внутрішньоособистісні конфлікти. Розігрування ролей використовується для

НУБІП УКРАЇНИ

розширення усвідомлення поведінки та можливості її зміни. Учасник сам обирає небажану особисту поведінку; варіант; група допомагає учаснику вибрати поведінку, яка їм не усвідомлюється.

Вправа «Хочу – можу – буду»

НУБІП УКРАЇНИ

Ціль: пошук внутрішніх ресурсів, розвиток емпатії, робота з установкою на готовність діяти.

Хід. Учасники розбиваються на пари. Їм пропонується подумати, що хотілося б кожному зробити або в чому досягти успіху. Потім у кожній парі

по черзі учасники говорять один одному по три фрази (загалом дев'ять фраз), що починаються зі слів «я хочу», «я можу», «я буду».

НУБІП УКРАЇНИ

Наприкінці вправи ведучий запитує про те, як змінювалися настрої, відчуття, емоції в процесі виконання даної вправи та рекомендує учасникам проводити цю вправу самостійно.

Вправа «Минулі успіхи»

Мета: пошук ресурсів, необхідні досягнення цілей, підвищення самооцінки.

Учасникам пропонується намалювати сонечко з безліччю променів (7 і більше). На кожному промені написати подію, пов'язану з минулим успіхом.

Коментар: Карта минулих успіхів заповнюється у два етапи. Спочатку учасник шукає успіхи у минулому житті у вирішенні подібної до сьогоднішньої проблеми. І ці успіхи вписуються насамперед. У другу чергу вписуються просто успіхи, які були в минулому. Кожен учасник має можливість оприлюднити свої успіхи (без коментарів).

Вправа «Прийняття рішення»

Ціль: розвиток уміння планувати позитивний образ свого майбутнього; формування навички прийняття рішень.

Учасникам пропонується сформулювати проблему, яка їх хвилює.

На першому кроці - «Постановка мети» - необхідно переформулювати проблему в ціль.

На другому кроці - «Баланс рішення» - необхідно обміркувати ту частину поведінки, яку необхідно змінити (проблемна поведінка), пам'ятаючи, що кожен із нас вільний у своєму виборі та несе відповідальність за прийняті рішення. Для цього потрібно заповнити баланс рішення, виділивши все «за» та «проти» нинішньої поведінки для кожного.

Вправа «Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

- В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...
- Складним було...
- Найбільше запам'яталося...
- У процесі тренінгів я усвідомив...

Заняття 3. «Гнучкість поведінки»

Ціль: розвиток комунікативних здібностей.

НУБІП УКРАЇНИ

Хід заняття:

Вправа «Інтерв'ю»

Мета: розвиток вміння слухати партнера, комунікативні навички.

Хід: учасникам необхідно розбитися на пари та провести інтерв'ю у партнера: про особливості його особистості, стосунки тощо. Потім кожен готує коротку виставу свого співрозмовника. Основне завдання полягає в акцентуванні уваги на його особливості. Учасники по черзі репрезентують один одного.

Вправа «Тріалог»

Ціль: розвиток комунікативної гнучкості.

Хід: розігрується ситуація «Конфлікт у ресторані». Відвідувачу грапляється у супі муха. Він висловлює обурення офіціанту та директору ресторану. Завдання офіціанта – звалити провину із себе на самого відвідувача.

Завдання директора – згладити конфлікт.

Вправа «Контраргументи»

Мета: розвиток уміння вести дискусію та контраргументацію.

Хід: кожному учаснику групи пропонується розповісти решті учасників про свої слабкі сторони – про те, що він не приймає в собі. Це може бути моделі поведінки, риси характеру, звички, які хотілося б змінити. Решта учасників уважно слухають і після закінчення виступу обговорюють сказане, намагаючись навести контраргументи, тобто те, що можна протиставити зазначеним недолікам.

Вправа «Ні»

Ціль: розвиток умінь не провокувати конфліктні ситуації.

Хід: учасникам пропонується об'єднатись у пари. У одного в руках будь-який предмет, завдання другого є будь-якими еносами випросити предмет.

Завдання першого гравця – не віддавати предмет, чітко та впевнено говорити «ні», аргументувати чому. Потім учасники змінюються ролями. Далі відбувається групове обговорення: Чи легко було б просити? Чи було легко відмовляти?

«Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

– В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...

– Складним було...

– Найбільше запам'яталось...

– У процесі тренінгів я усвідомив...

Заняття 4. «Життєва траєкторія»

Мета: розвиток уміння вибудовувати свою життєву траєкторію з метою досягнення найвищих результатів.

Хід заняття:

Вправа «Актуальний стан»

Мета: включення кожного учасника до ситуації групової роботи, активізація оцінного ставлення себе проєктивним способом.

Хід: Учасникам пропонується розповісти, в якому актуальному стані вони зараз перебувають, описати своє ставлення до людей, яких вони бачать у такому стані, в якому перебувають самі».

Вправа «Реалізація цілей»

Мета: формування мотивації для досягнення поставленої мети.

Хід. Ведучий запитує: Які ви маєте пропозиції для виконання поставлених навчально-професійних цілей? Учасники обговорюють та записують пропозиції.

Група, яка перша виконала завдання, повідомляє свої пропозиції. Озвучені речення записуються на дошці (листі ватману). Інші групи доповнюють список, які не були озвучені першими учасниками. Обговорення, виділення загальних перспективних напрямів.

Вправа «Партнери»

Мета: дати учасникам емоційний досвід подолання перешкод та досягнення мети.

Хід. Ведучий: - До кожної мети треба дійти. Але шлях до мети не завжди легкий та простий. Чи є шлях до досягнення цілей перешкоди? - Хто чи що вам може допомогти у реалізації обраних навчально-професійних цілей? Учасники

обговорюють та записують пропозиції. Група, яка перша виконала завдання,

повідомляє свої пропозиції. Озвучені речення записуються на дошці (листі

ватману). Інші групи доповнюють список, які не були озвучені першими

учасниками. Після закінчення гри ведучий зачитує всі цілі та стратегії їх

реалізації. Запитання для обговорення: Чи складно було спроектувати цілі? Чи

вдалося вам визначити пріоритетні цілі на майбутнє? Чи готові ви долати

перешкоди, щоб досягати своєї мети?

Вправа «Дерево цілі»

Мета: формування умінь самостійно ставити перед собою цілі та визначати шляхи їх досягнення.

Інструкція: Вам пропонується написати найбільш значущу мету-проблему. Потім запитайте: «А що для цього необхідно?»

На закінчення процедури ведучий нагадує, що це остання зустріч, тобто остання спільна робота. Надалі членам групи потрібно буде працювати над собою самостійно і в цьому їм допоможе «Дерево цілей». З чого почати?

Подивіться на дерево — побачите. З досяжного чи навіть з того, що здається досяжним. А потім, йдучи ланцюжком, можна знайти шлях вирішення цієї проблеми.

Вправа «Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

— В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...

— Складним було...

— Найбільше запам'яталося...

— У процесі тренінгів я усвідомив...

Заняття 5. «Рух до мети»

НУБІП УКРАЇНИ

Ціль: визначення життєвих пріоритетів, посилення відчуття спрямованості життя.

Хід заняття:

Вправа «Трохи краще»

Ціль: показати важливість постановки цілей.

Інструкція: ведучий викликає одного добровольця. Просить підійти його до стіни кімнати, підняти руки та дотягнутися якомога вище. Ведучий відзначає місце, до якого він дістався, а потім просить спробувати ще раз.

Зазначає ще раз (як правило, цього разу завжди виходить вище). Ведучий

запрошує решту учасників спробувати свої сили. Так вправа виглядає набагато наочніше. Питання для обговорення: Як ця вправа співвідноситься з плануванням та постановкою цілей? Які висновки ми можемо зробити з цієї вправи?

Вправа «Зім'ятий папір»

Мета: показати важливість постановки цілей та результати цілепокладання.

Необхідні матеріали: папір формату А4 та кошик для паперів.

Інструкція: ведучий викликає добровольця. Просить його стати за два метри від кошика і закинути в нього якнайбільше паперу. За хвилину зупиняє його та перераховує папір. Наприклад, вийшло 20 аркушів. Далі викликає наступного добровольця. Його завдання – закинути понад 20 аркушів. Як

правило, у нього виходить більше – 25-30 аркушів. Далі настає черга третього добровольця. Викликає його і дає вступну:

«Ви бачили, яких результатів досягли попередні учасники. Як ви вважаєте, чого досягнете ви?». Запитання для обговорення: На вашу думку, коли учасники досягали кращих результатів – коли просто кидали папір, або коли перед ними стояло певне завдання? Коли ця мета була поставлена кимось чи ними самими?

Вправа «Верстові стовпи мого майбутнього»

НУБІП УКРАЇНИ

Ціль: чіткіше усвідомити свої цілі, розставити пріоритети і намітити послідовність. Перевага цього способу роботи полягає в тому, що він посилює відчуття спрямованості та безперервності життя.

Інструкція: у цій вправі учасники складають список того, що їм хотілося б зробити у майбутньому, щоб упорядкувати свої цілі.

«Можна зазирнути у своє майбутнє без жодної астрології. У кожного з вас є безліч надій та бажань. Деякі з них зможуть, ймовірно, втілитись у життя, іншим судилося залишитися в царстві думок і уявлень. Визначте, наскільки далеко в майбутнє ви хочете заглянути. Можливо, вам цікаво побачити своє життя через рік чи два, а можливо – через десять років? Тепер подумайте, чого ви хочете досягти за цей час. Що ви бажаєте створити? Чому навчитися? Ким стати? Від чого ви хотіли б відмовитися чи звільнитися? Уявіть собі, кожна важлива мета цього життєвого відрізка є верстовим стовпом по дорозі життя, яким ви йдете. Коли ви сягаєте чергового верстового стовпа, ви можете сказати собі: «Це я вже зробив!»

Вибирайте лише такі цілі, які для вас позитивно забарвлені та гідні того, щоб до них прагнути. Причому їх має бути не більше шести-восьми. Розставте їх у потрібній часовій послідовності і позначте кожен верстовий стовп кількома ключовими словами. Коли ви це зробите, перечитайте список своїх цілей на майбутнє і напишіть, що ви думаєте про нього, наскільки розумним він видається. Ви маєте на це 20 хвилин. Запитання для обговорення: Які у вас відчуття після виконання цієї вправи? Як ви зараз ставитеся до своїх цілей?

Вправа «Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

- В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...
- Складним було...
- Найбільше запам'яталось...
- У процесі тренінгів я усвідомив...

Заняття 6. Цінність свого «Я»

НУБІП УКРАЇНИ

Мета: формування установок на пізнання себе розвиток особистісних якостей

Хід заняття:

Вправа «Компліменти»

Мета: розвиток навичок емпатії та нових способів поведінки.

НУБІП УКРАЇНИ

Хід: учасникам пропонується у будь-якій формі зробити комплімент будь-якому учаснику тренінгу.

Вправа «Як я себе уявляю»

Мета: допомогти учасникам з'ясувати, наскільки їх уявлення про себе розходяться з думкою про них.

НУБІП УКРАЇНИ

Хід: Кожен із Вас повинен на аркуші паперу описати враження, яке, як йому здається, він справляє на інших. Коментар. Ця частина вправи

проводиться протягом трьох хвилин, потім учасники розбиваються на підгрупи по три особи та протягом 10 хвилин усі троє мають прочитати написане та вислухати коментарі від інших.

НУБІП УКРАЇНИ

Вправа «Мої сильні та слабкі сторони»

Ціль: усвідомлення сильних сторін своєї особистості, які допомагають долати життєві труднощі, розвиток почуття внутрішньої стійкості та довіри до себе

НУБІП УКРАЇНИ

Хід: Учасникам пропонується взяти аркуші паперу, розділити його на 3 колонки: «Труднощі та проблеми, з якими я стикався», «Мої позитивні та негативні якості»; «Чого я досяг?». Записати в першу колонку ті складні

НУБІП УКРАЇНИ

ситуації, у яких ви виявляєте свої сильні сторони. У другій колонці слід відзначити свої позитивні якості, що допомагає впоратися з проблемами. У третій – вкажіть, чого ви досягаєте завдяки своїм перевагам. Далі відбувається групове обговорення. Кожен член групи розповідає про свої сильні сторони, що виявляються у різних ситуаціях.

НУБІП УКРАЇНИ

Вправа «Програма установок»

Мета: усвідомлення своїх устремлінь, підвищення впевненості у собі

Хід: учасникам пропонується скласти програму, яка відобразить установки на розвиток своєї особистості. Учасники мріють про те, якими вони бачать себе через 5 років, як хочуть ставитися до себе та оточуючих.

Програма складає за певною схемою, наприклад: «Я впевнений у собі; я доброзичливий». Обговорення: кожен учасник читає її вголос так, щоб у присутніх виникло переконання, що ця людина саме така.

Вправа «Рефлексія»

Мета: рефлексія тренінгу, інтеграція набутого досвіду.

Хід: Учасникам пропонується завершити наступні пропозиції:

- В результаті тренінгів відбулися наступні зміни...
- Складним було...
- Найбільше запам'яталося...
- У процесі тренінгів я усвідомив...

Загальне обговорення проведеної програми, виявлення досягнутих та не досягнутих перед початком тренінгу цілей та очікувань, запитання – відповіді.

Результативність проходження випробуваними тренінгових занять, спрямованих на підвищення сформованих рівнів ціннісних орієнтацій, представлена в узагальнені результатів експериментальної підгрупи у наступному пункті.

3.3. Результати проведення експериментальної роботи щодо підвищення ефективності формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів

На контрольному етапі дослідження було проведено повторну діагностику студентів групи за методикою М. Рокича.

Для початку подамо повторні результати опитування студентів контрольної підгрупи.

Порівняння висвітлено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Зріз результатів контрольної підгрупи

Цінності за п/п	Термінальні		Інструментальні	
	I зріз	II зріз	I зріз	II зріз
1.	7	10	5	8
2.	11	9	2	9
3.	2	1	17	18
4.	8	14	7	2
5.	18	12	4	16
6.	6	15	8	1
7.	12	2	16	17
8.	3	15	1	13
9.	15	16	3	3
10.	5	11	13	10
11.	11	17	14	4
12.	4	3	11	15
13.	17	6	18	11
14.	13	7	9	12
15.	1	8	15	5
16.	16	13	6	6
17.	14	18	10	7
18.	9	4	12	14

Щоб переконатися у тому, що відмінності, які є наявними у результатах, є значимими або незначимими, застосовано розрахунок рангового коефіцієнту кореляції за методом Спірмена.

Коефіцієнт кореляції рангу Спірмена являє собою непараметричну міру статистичної залежності між двома змінними та оцінює наскільки добре можна описати відношення між двома змінними у вибірці.

Дані проведеного ранжування для термінального показника представлено у таблиці 3.7.

НУБІП УКРАЇНИ

Таблиця 3.7
Розрахунки термінального показника
контрольної підгрупи за методом Спірмена

N	Значення А	Ранг А	Значення В	Ранг В	d (ранг А - ранг В)	d ²
1	7	7	10	9	-2	4
2	11	10.5	9	8	2.5	6.25
3	2	2	1	1	1	1
4	8	8	14	13	-5	25
5	18	18	12	11	7	49
6	6	6	15	14.5	-8.5	72.25
7	12	12	2	2	10	100
8	3	3	15	14.5	-11.5	132.25
9	15	15	16	16	-1	1
10	5	5	11	10	-5	25
11	11	10.5	17	17	-6.5	42.25
12	4	4	3	3	1	1
13	17	17	6	5	12	144
14	13	13	7	6	7	49
15	1	1	8	7	-6	36
16	16	16	13	12	4	16
17	14	14	18	18	-4	16
18	9	9	4	4	5	25
Суми		171		171	0	745

При результаті $r_s = 0.231$, критичні значення r для $N = 18$ сягають 0.47 при 0.05 та 0.6 при 0.01.

Отже, H_0 приймається, кореляція між А та В не досягає рівня статистичної значущості.

Дані проведеного ранжування для інструментального показника представлено у таблиці 3.8.

НУБІП УКРАЇНИ

Таблиця 3.8

Розрахунки інструментального показника
контрольної підгрупи за методом Спірмена

N	Значення А	Ранг А	Значення В	Ранг В	d (ранг А - ранг В)	d ²
1	5	5	8	8	-3	9
2	2	2	9	9	-7	49
3	17	17	18	18	-1	1
4	7	7	2	2	5	25
5	4	4	16	16	-12	144
6	8	8	1	1	7	49
7	16	16	17	17	-1	1
8	1	1	13	13	-12	144
9	3	3	3	3	0	0
10	13	13	10	10	3	9
11	14	14	4	4	10	100
12	11	11	15	15	-4	16
13	18	18	11	11	7	49
14	9	9	12	12	-3	9
15	15	15	5	5	10	100
16	6	6	6	6	0	0
17	10	10	7	7	3	9
18	12	12	14	14	-2	4
Суми		171		171	0	718

При результаті $r_s = 0.259$, критичні значення r для $N = 18$ сягають 0.47 при 0.05 та 0.6 при 0.01.

Отже, H_0 приймається, кореляція між А та В не досягає рівня статистичної значущості.

НУБІП УКРАЇНИ

Таким чином, контрольна підгрупа доводить об'єктивність представлених результатів та може використовуватися для подальшого аналізу.

Так, ми можемо представити суміжні результати підгруп, отримані на етапі контрольного зрізу. Дані подані у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9
Порівняння ранжування цінностей підгруп на контрольному етапі

Цінності за п/п	Експериментальна підгрупа		Контрольна підгрупа	
	Термінальні (Список А)	Інструментальні (Список Б)	Термінальні (Список А)	Інструментальні (Список Б)
1.	7	12	10	8
2.	12	10	9	9
3.	8	16	1	18
4.	16	6	14	2
5.	10	17	12	16
6.	6	14	15	1
7.	1	18	2	17
8.	18	7	15	13
9.	13	5	16	3
10.	17	15	11	10
11.	14	3	17	4
12.	5	2	3	15
13.	4	13	6	11
14.	2	9	7	12
15.	9	4	8	5
16.	15	8	13	6
17.	11	1	18	7
18.	3	11	4	14

Далі пропонуємо вивести загальний бал для кожної підгрупи за типами цінностей, дані представлено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10
Загальний бал за типами цінностей в підгрупах

Тип цінностей	підгрупа			
	Експериментальна		Контрольна	
	Термінальні	Інструмент.	Термінальні	Інструмент.
Особистісні	43	44	30	32
Суспільні	56	58	63	64
Професійні	72	69	78	75

Для наочності представимо результати в вигляді діаграм. Для термінального показника створено діаграму, яку зображено на рисунку 3.3.

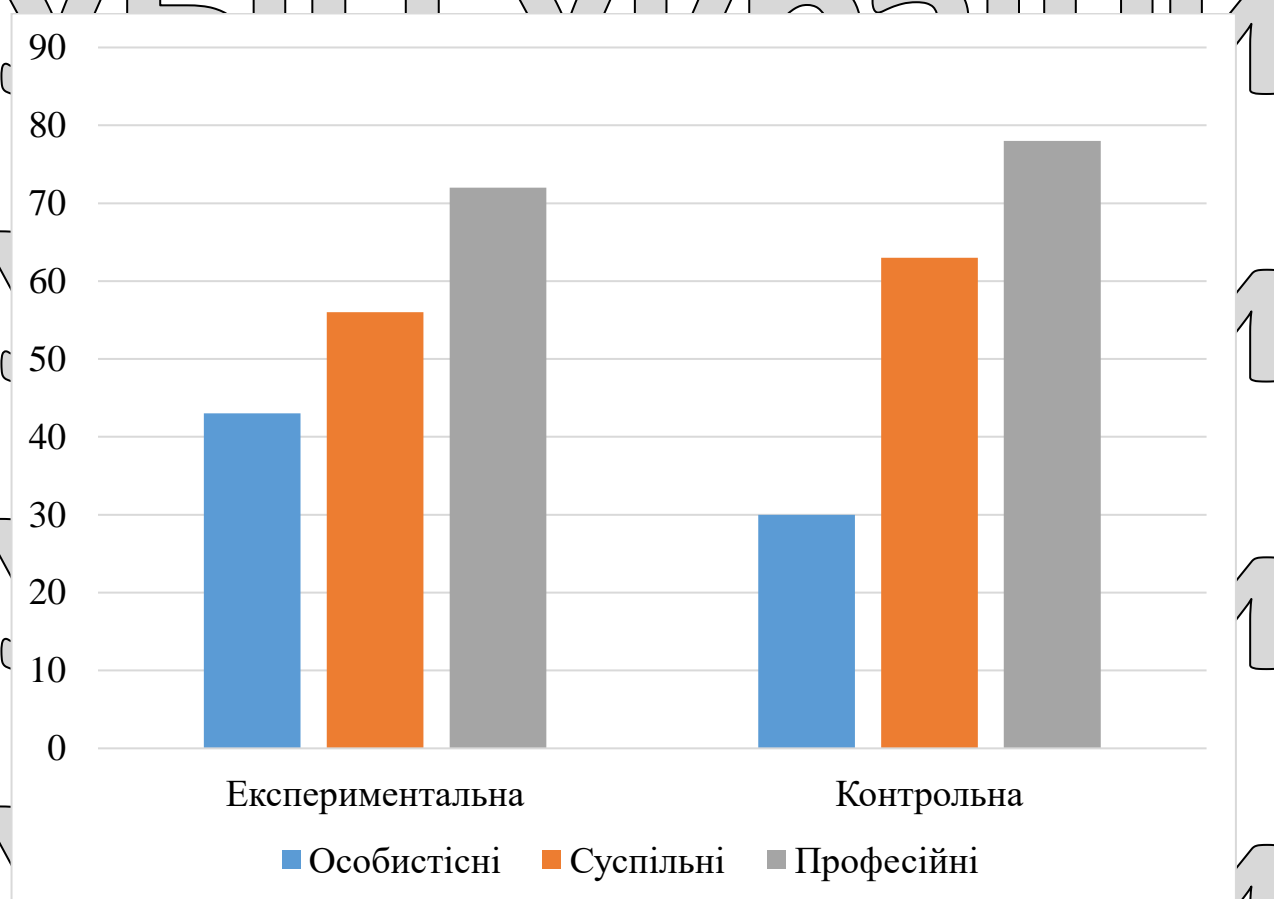

Рис. 3.3. Розподіл загального балу для термінального показника підгруп

Також створено діаграму для інструментального показника, яку показано на рисунку 3.4.

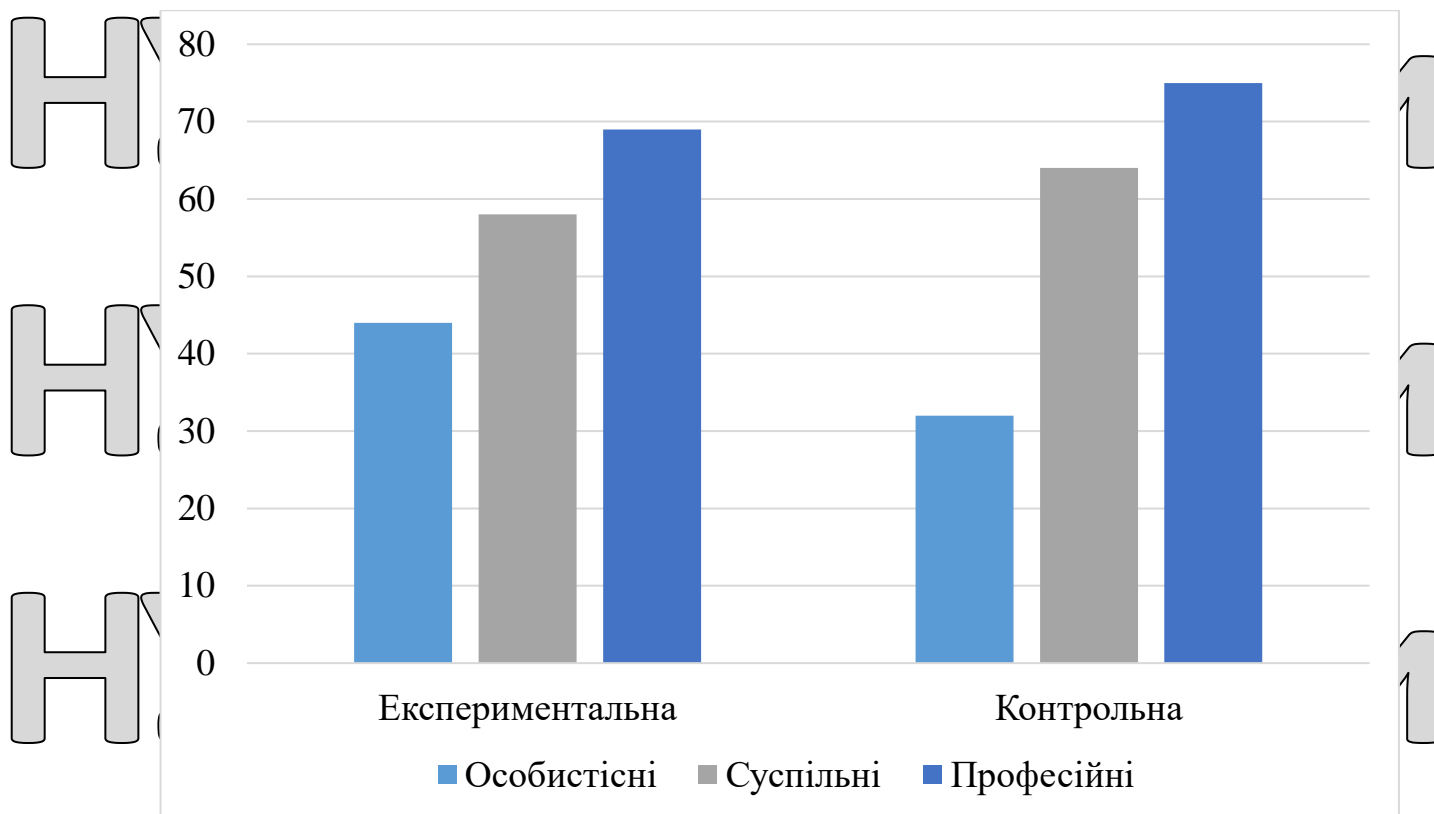

Рис. 3.4. Розподіл загального балу для інструментального показника підгруп

Як ми можемо побачити із наведених діаграм, у експериментальній групі йде тенденція на вирівнювання показників та типів на відміну від контрольної групи.

Далі представимо визначені рівні сформованих типів цінностей за визначеними самостійно шкалами за трьома рівнями – низький, середній та високий. Визначені рівні відповідно до отриманих балів за типами сформованих цінностей у кожній групі представлено у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Рівні сформованості типів цінностей в підгрупах

Тип цінностей	Експериментальна підгрупа		Контрольна підгрупа	
	Термінальні	Інструмент.	Термінальні	Інструмент.
Особистісні	високий	високий	високий	високий
Суспільні	середній	середній	низький	низький
Професійні	низький	низький	низький	низький

Як засвідчують отримані рівні та набрані бали за кожним типом цінностей, можна виділити наступні тенденції:

1. В контрольній та експериментальній підгрупах зберіглась тенденція щодо низького рівня професійних цінностей та високого рівня особистісних. Однак, маємо відзначити те, що в експериментальній підгрупі спостерігається динаміка щодо вирівнювання цих показників.

2. Суспільний показник цінностей перебуває на середньому рівні у експериментальній підгрупі, та на низькому – у контрольній. Маємо згадати про те, що на констатуючому етапі дослідження в групі панувала розбіжність між рівнями термінального та інструментального показників (середній та низький рівні відповідно).

Як можемо бачити, тенденція не зберіглась, в обох групах рівень суспільних цінностей вирівнявся, з позитивною динамікою у експериментальній підгрупі та з негативною – у контрольній.

Отже, на основі проведеного дослідження та виділених тенденцій можемо сказати про те, що розроблена програма виявила достатню комплексність щодо опрацювання усіх типів цінностей та підтвердила свою дієвість.

Однак вважаємо, що апробованої програми недостатньо для постійної підтримки рівня сформованих цінностей на належному рівні. Вбачаємо, що діяльність із підтримки та розвитку цінностей майбутніх педагогів має бути багатогранною та багаторівневою.

Висновки до розділу 3

В ході організації експериментальної роботи емпіричне дослідження здійснювалось у три етапи.

На першому етапі було продіагностовано методом опитування студентів двох груп спеціальності «Професійна освіта» в кількості 47 осіб. Методика

«Цінні орієнтації» М. Рокича, яка була використана, заснована на прямому ранжируванні списку цінностей, поділених на два класи: термінальні цінності (цінності-цілі) та інструментальні цінності (цінності-засоби). Виходячи із теми

дослідження було обрано приділити увагу групі цінностей, яка відображає самореалізацію суб'єкта (особистісні, суспільні та професійні цінності) та може розглядатися з позиції професійного сприйняття педагога.

За результатами анкетування було відібрано одну групу (24 особи) та в її межах сформовано дві підгрупи, що складала собою експериментальну та контрольну підгрупи по 12 осіб відповідно.

На підставі отриманих даних на формувальному етапі дослідження було розроблено та апробовано програму, яка включала цикл взаємозалежних, логічно побудованих тренінгових занять, мета яких – формування та підвищення рівня сформованих ціннісних орієнтацій. Тривалість програми – 6 тижнів з одним двогодинним заняттям на тиждень.

Після завершення тренінгової програми на контрольному етапі дослідження було здійснено повторне анкетування обох підгруп. Опитування виявило істотні зміни з тенденцією до покращення балансу рівнів у експериментальній групі, що свідчить про дієвість розробленої програми.

ВИСНОВКИ

У рамках даної магістерської роботи були досягнуті завдання, які поставлені відповідно до теми дослідження та виражаються у наступному.

Згідно з проаналізованою науковою літературою, цінності, як специфічно соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивне або негативне значення для людини і суспільства, вважаються цінністю через самі властиві їм якості, які і роблять їх необхідними для індивіда. Цінність як відношення до чого-небудь виникає на основі не тільки знання/інформації, а й власного життєвого досвіду людини.

Ціннісні орієнтації є відображенням у свідомості майбутніх фахівців педагогічної освіти найбільш значущих цінностей, які виступають в якості цілей і світоглядних орієнтирів в процесі реалізації професійної діяльності.

Основою формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти є аксіологічний підхід, спрямований на передачу навчаються цінностей вітчизняної та зарубіжних культур через аналіз актуальних аксіологічних проблем.

Основними завданнями процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти виступають наступні: реалізація ціннісної спрямованості освітнього процесу; цілісний розвиток особистості майбутнього фахівця (формування особистісних якостей, моральних і духовних основ особистості); оволодіння відповідним культурним спадком з метою формування в учнів та студентів необхідних ціннісно-сміслових орієнтацій до професійної діяльності; виховання громадянина, який може гідно представляти і захищати інтереси своєї держави.

Процес формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти є комплексним і передбачає здійснення наступних кроків: правильно інтерпретувати, відбирати, систематизувати, представляти і трансформувати інформацію, отриману з педагогічних джерел, розвивати адекватне ціннісне ставлення в умовах педагогічної взаємодії.

Формування ціннісних ставлень майбутніх фахівців педагогічної освіти включає в себе формування адекватного ставлення: до ціннісної картини світу; до цінностей вітчизняної та зарубіжної культур; до освіти в цілому і до професійної освіти зокрема; до суб'єктів освітнього процесу; до різноманіття стратегій, тактик, способів і засобів забезпечення педагогічної взаємодії в умовах глобалізації; до майбутньої педагогічної професії.

Педагогічність було розглянуто як цілісний, інтегративний процес, спрямований на оволодіння основними стратегіями педагогічного спілкування майбутнім фахівцем педагогічної освіти з метою вирішення професійно спрямованих завдань типових для сфери педагогічної освіти.

Сформованість ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців педагогічної освіти забезпечує розвиток таких соціально значущих якостей особистості майбутнього фахівця, як патріотизм; відповідальність; бажання до самореалізації як в особистісному так і в професійному аспектах; прагнення до пізнання, самопізнання і саморозвитку.

У рамках розгляду особливостей формування цінностей у студентів, нами було визначено, що цей процес у рамках вищого навчального закладу детермінований освітньо-професійною програмою для спеціальності, включенням студентів до різноманітної за формою та змістом навчальної діяльності, націленої на освоєння професійних цінностей, та вимогами до особистості викладача, які панують на сьогоденному етапі.

Серед усіх методів формування ціннісних орієнтацій, було обрано тренінг, тому що він є найбільш дієвим методом формування певних аспектів поведінки та ціннісних орієнтацій. Основною перевагою даного методу є можливість поділитися своїм досвідом у межах формування певних ціннісних орієнтацій.

В межах дослідження було залучено студентів НУБіП України спеціальності «Професійна освіта» в кількості 47 осіб, з яких одна група із більш вираженими результатами стала піддослідною. Було сформовано

експериментальну та контрольну підгрупи, яких діагностували за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича.

Результати дослідження показали дієвість розробленої програми тренінгу, адже показникам експериментальної групи властива позитивна

динаміка щодо усіх типів самореалізаційних цінностей, що слугує

підтвердженням означеній гіпотезі дослідження. Тому вважаємо, що

розроблений та апробований тренінг може бути використаний з метою

формування та підвищення рівнів сформованих цінностей у студентів –

майбутніх фахівців педагогічного фаху.

Однак вважаємо актуальність тематики щодо більш детального вивчення

комплексу заходів закладів вищої освіти, спрямовані на формування та

підвищення рівнів сформованих цінностей у студентів-педагогів, як таку, що

може стати перспективою подальших досліджень.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова О. Ф. Роль і місце ціннісних орієнтацій у сучасній теорії виховання. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2012. № 1 (17). С. 92–95.
2. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности. Психологический журнал, 1984. №5. С. 63–70.
3. Альохін М. Смишлужиттєві цінності та орієнтири сучасної української молоді індустриальних районів. Соціологія. Нова парадигма, 2014. Вип. 132. С. 153–162. URL: <https://www.novaparadigma.npu.edu.ua/index.php/novaparadigma/article/view/20/34>.
4. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації студентів з різним типом готовності до професійної діяльності психолога. Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 3. С. 13–23.
5. Артюшина М. Н. Социально-педагогические условия формирования ценностных отношений. Психологическая наука и образование, 2012. № 2. URL: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2012/n2/53600.html.
6. Банах В. А., Банах Л. С. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. Гумантарний вісник ЗДІА. 2016. № 64. С. 13–21.
7. Безугла М. В. Формування у студентської молоді духовно-культурних цінностей освіти: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2015. 20 с.
8. Безугла М. В. Ціннісні уподобання сучасної студентської молоді. Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. статей. Сер.: Педагогіка і психологія, 2014. Том. 3. Вип. 43. С. 10–18.
9. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 190 с.

10. Бережная И. Ф., Вьюнова Н.И., Кривотулова Е.В., Кулаковская Л.А., Лапкова О.С. Педагогическая практика в школе: учебн.метод. пособие для вузов. Воронеж, 2010. 64 с.

11. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.

12. Воробьева В. А. Формирование социальной компетенции будущих магистров педагогического образования в процессе обучения иноязычному общению: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Тула, 2016. 170 с.

13. Галаян І. М. Ціннісно-сміслова саморегуляція особистості: генеза та механізми функціонування. монографія. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені І. Франка, 2016. 402 с.

14. Герх И. А. Формирование профессионально – ценностных ориентаций будущих специалистов социальной работы в вузе / дис. кан. пед. наук. Челябинск. 2009. 104 с.

15. Гіровська І. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді. Наукові праці ДонНТУ. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. 2012. № 11. С. 32–38.

16. Данилюк А. Я., Кондаков А.М., Тишков В.А. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России в сфере общего образования. Рос. акад. образования. М.: Просвещение, 2009. 29 с.

17. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1536-18#Text>.

18. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентный подход. Москва: МПСИ, 2005. 216 с.

19. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учебник для вузов. Москва: Логос, 2005. 384 с.

20. Іванцев Н. І. Ціннісна регуляція професійного становлення студентської молоді: монографія. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2006. 182 с.

21. Іванчук А. П. Особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді (на прикладі крос-культурного дослідження). Вісник психології і соціальної педагогіки: зб. наук. праць. К., 2010. Вип. 3. С. 1–15.

22. Ігнатенко П. Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблем. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 118–123.

23. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособие для студ. высш. учеб. зав. Москва: Изд. центр «Академия», 2002. 208 с.

24. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально педагогической культуры преподавателя высшей школы. Москва: Академия, 1993. 203 с.

25. Коновалова О. В. Методика реализации аксиологического подхода в процессе профессиональной подготовки учителя иностранного языка (на примере преподавания дисциплины «Иностранный язык» (аспект «Домашнее чтение»)). Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2010. №3 (15). С.15–24. URL:

<http://www.scientific-notes.ru/pdf/015-024.pdf>.

26. Кудіна В. В., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: Курс лекцій. Київ: КСУ, 2004.

27. Кузовлев В. П. Профессиональная подготовка студентов в педагогическом вузе: (Научно-методический и организационно педагогический аспекты): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Москва, 1999. 301 с.

28. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. Посіб. Київ: Знання, 2005.

29. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи: Навч. Посіб. Київ: ЦУЛ, 2005.

11. Лозова В.І. Лекції з педагогіки вищої школи. Київ: ЦУЛ, 2006.

30. Лихачев Б. Т. Введение в теорию и историю воспитательных ценностей (теоретико-исторический анализ воспитательных ценностей в России в XIX—XX веках). Самара, 1997. 84 с.

31. Матушкин Н. Н. Совершенствование образовательной среды университета. Высшее образование в России. 2010. №5. С.81–86.

32. Матяж С. В., Березнянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Соціологія. 2013. Вип. 213. С. 27–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2013_225_213_7.

33. Медико-биологические и психолого-педагогические аспекты адаптации и социализации человека: материалы третьей Всероссийской научно-практической конференции (г. Волгоград, 1-3 октября 2004 г.) / науч. ред. А. Б. Мулик. Волгоград: Волгоградское науч. изд-во, 2004. 343 с.

34. Миронович Ю., Пашко Л. Формування ключових життєвих компетентностей в аспекті ціннісних орієнтацій студентської молоді. Вісник Львівського університету. Серія Педагогіка. Львів, 2006. Вип. 21. Ч. 1. С. 42–47.

35. Московская Н. Л. Формирование профессиональной компетентности лингвиста-преподавателя: дис.... д-ра пед. наук: 13.00.08. Сходня, 2004. 398 с.

36. Мясичев В. Н. Психология отношений. Воронеж: НПО «Модек», 2011. 400 с.

37. Немов Р. С. Психология: учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. Москва: КноРус, 2014. 718 с.

38. Новейший философский словарь / под ред. А.А. Грицанова. 3-е изд., исправл. Минск: Книжный Дом, 2003. 1280 с.

39. Освітньо-професійна програма із підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта». Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2021.

40. Панов М. І., Гетьман Ю. П. Вища освіта: Нормативно-правові акти про організацію освіти у ВНЗ. – К, 2007.

41. Пассов Е. И. Сорок лет спустя или это и одна методическая идея. Липецк: ГЛОССА-ПРЕСС, 2006. 240 с.

42. Пашков А. Г. Еще раз о гуманитарных основах воспитания: реальность и надежды. Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2012. №4 (24). Ч.1. С.13–27. URL: <http://www.scientific-notes.ru/pdf/027-013.pdf>.

43. Педагогіка вищої школи. Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій) з навчальної дисципліни. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 35с.

44. Педагогіка вищої школи : хрестоматія. Київ. нац. ун-т Ім. Т. Шевченка; упоряд.: В. А. Бугров, А. А. Марушкевич, С. С. Спщин ; ред. Л. Воронцова. Київ: Київський університет, 2016. 543 с.

45. Педагогіка вищої школи. Навч. Посіб. З.Н. Курлянд, Палеха Р.І. Хмешук, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: Знання, 2005.

46. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. заведений. в 2 кн. Москва: ВЛАДОС, 2004. Кн. 2. 574 с.

47. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрів і аспірантів. Київ: ТОВ «Філ-студія», 2006.

48. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров.. Москва: Изд. центр «Академия», 2002. 272 с.

49. Психология личности : хрестоматія: учеб. пособие для вузов / ред.-сост. и авт. предисл. Д. Я. Райгородский. Самара: Бахрах-М. Т. 2. 2006. 543 с.

50. Родигіна І. В. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання. Харків; Вид. група «Основа», 2005.

51. Рокич М. Методика "Ценностные ориентации". Большая энциклопедия психологических тестов / авт.-сост. Карелин А.А. Москва: Эксмо, 2009. С. 26-28.

52. Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених (м. Мелітополь, 30 жовтня 2015 року). Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2015. 296 с.

53. Романюк Л. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал. Психологія особистості. 2013. №1. С. 138-148.

54. Романюк Л. В. Ціннісні орієнтації: сутність, структура і психологічні механізми розвитку. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. 188 с.

55. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 1973. 424 с.

56. Савчук Н. Діагностика ціннісних орієнтацій у педагогічних працівників. Педагогічний часопис Волині. Луцьк, 2015. № 1. С. 46-51.

57. Савчук О. В. Динаміка ціннісних орієнтацій української молоді. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2012. Вип. 16. С. 60-67.

58. Санникова С. В. Аксиологический подход в системе непрерывного языкового образования: социокультурное измерение. Теория и практика общественного развития. 2012. № 10. С. 117-120.

59. Северіна Т. М. Ціннісна детермінація особистісного самовдосконалення студентів у навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2012. 20 с.

60. Селюкова Т. В., Андріїв Н. О. Трансформація цінностей як фактор морально-етичних проблем у вихованні студентської молоді. Педагогічний дискурс: зб. наукових праць. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницьк, 2012. № 12. С. 289-292.

61. Спок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. Вісник ЧДПУ. Серія: Психологічні науки. Чернігів, 2002. № 11. С. 128–132.

62. Слостенин В. А. Педагогическая аксиология. Красноярск: СибГТУ, 2008. 293 с.

63. Слостенин В. А. Чижакова Г. И. Переход от авторитарной к гуманистической парадигме как фактор становления и развития педагогической аксиологии. Хрестоматия по педагогической аксиологии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва:

Изд-во Московск. психол.-социальн. ин-та; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2005. С. 437–447.

64. Столярчук О. А. Динаміка життєвих пріоритетів студентської молоді. Науковий огляд. 2015. № 7 (17). С. 1–9.

65. Тарасюк Н. А. Формирование профессиональной готовности учителя к иноязычному дошкольному образованию. Москва: Изд-во МПГУ, 2001. 147 с.

66. Тахохов Б. А. Междисциплинарная интеграция в подготовке специалиста: Интеграция учебной, научной, воспитательной деятельности высшего учебного заведения – основа качественной подготовки специалиста. Материалы межвуз. науч.-метод. Рязань, 2003. С. 32–33.

67. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. учеб. пособие. Москва: Слово / Slovo, 2008. 624 с.

68. Теслюк В. М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи: Підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 339 с.

69. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003. 376 с.

70. Ткачова Н. О. Роль та зміст освітніх цінностей в умовах трансформації українського суспільства. Ціннісні парадигми освіти. Х.: Основа, 2004. С. 39–55.

71. Ткачук Л. В., Ткачук М. М. Теоретико-методологічні засади виховання патріотичних цінностей студентської молоді. Проблеми освіти: зб. наук. праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. Вінниця : ТОВ «Нідан-ЛТД», 2018. Вип.88 (частина 2). С. 265–274.

72. Трухан О. В. Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків. Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. К., 2010. Вип. 7. С. 713–726.

73. Тугаринов В. П. Избранные философские труды. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1988. 344 с.

74. Тюнякин А. И. Реализация аксиологического подхода как важный фактор эффективности процесса профессиональной подготовки будущих магистров по направлению 050100 Педагогическое образование (иностранные языки). Наука и Мир. 2015. Т. 2. № 4. С. 91–92.

75. Тюнякин А. И. Условия, обеспечивающие эффективность процесса обучения иноязычному общению будущих магистров по направлению подготовки 050100 Педагогическое образование (Иностранные языки) на основе аксиологического подхода. Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2015. №4 (36). С.157–161. URL: <http://www.scientific-notes.ru/pdf/041023.pdf>.

76. Уман А. И., Федорова М. А. Рефлексивная структура процесса обучения. Проблемы современного образования. 2011. №2. С.71–77.

77. Федоренко М. В. Щодо проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів початкової школи. Науковий вісник Донбасу. Луганськ, 2011. № 1 (13). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/index.htm>.

78. Федоренко С. В. Цінності життя сучасної студентської молоді в США. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал. матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем

Виховання НАПН України / ред. І. Д. Бех, Ж. В. Петрошко, Київ, 2016.

Вип. 5. С. 271–276.

79. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США: дис. ... д-ра пед. наук:

13.00.07, Київ, 2017. 551 с.

80. Філософський словник соціальних термінів. Вид. третє, доп. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.

81. Фіцула М. Педагогіка вищої школи. Київ: Академія, 2006. 560 с.

82. Ходарченко О. Г., Слободяник М. С. Зміст професійної компетентності

викладача ВНЗ – I-II рівнів акредитації, сутність та механізм її моніторингу. URL:

http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/65.pdf.

83. Ціннісні орієнтації молоді в умовах глобалізації та інформатизації соціуму: монографія / В. І. Штанько [та ін.]. Х.: ХНУРЕ, 2009. 164 с.

84. Цукур О. Т. Особливості постановки життєвих завдань особистістю в площині сімейних взаємин. Наукові студії із соціальної та політичної психології. К., 2012. № 30. С. 251–260.

85. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді / [Н. Дмитрук та ін.].

Київ: СКД, 2016. 89 с.

86. Чибісова Н. Г. Вищий навчальний заклад як середовище формування цінностей студентської молоді в соціокультурних умовах сучасної

України. Х.: Видавництво НУА, 2004. 256 с.

87. Шамова Т. И. Активизация учения школьников. Москва: Педагогика, 1982. 208 с.

88. Шапошникова І. В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та

практики. 2013. Вип. 57. С. 181–187.

89. Шевчук З. М. Життєві цінності особистості як передумова розвитку духовного потенціалу в юнацькому віці. Проблеми сучасної психології. 2012. № 1. С. 83–87.

90. Шевякова І. П. Дослідження життєвих принципів як ціннісних суджень особистості в юнацькому віці. Perspectives of world science and education. Abstracts of 6th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2020. P. 899–901. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

91. Шемигон Н. Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Х., 2008. 23 с.

92. Ширина М. С. Методика развития поликультурных умений будущих экономистов в условиях международной бизнес-школы (на примере дисциплины Иностранный язык в сфере профессиональной деятельности): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Курск, 2014. 160 с.

93. Carr D. Professional and personal values and virtues in education and teaching. Oxford Review of Education, 2006. P. 171–183.

ДУБІП УКРАЇНИ

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник М. Рокича «Ціннісні орієнтації»

ДУБІП УКРАЇНИ

Інструкція: «Зараз вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваше завдання – розкласти їх у порядку значимості

для вас, за тими принципами, якими ви керуєтеся у вашому житті. Кожна

ДУБІП УКРАЇНИ

цінність написана на окремій картці. Уважно вивчіть картки й вибравши ту, котра для вас найбільш значима, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу по значимості цінність і помістіть слідом за першою. Те ж проробіть із

усіма картками, що залишилися. Найменш важлива залишиться останньою й

ДУБІП УКРАЇНИ

посяде 18 місце. Працюйте не поспішаючи, вдумливо. Якщо в процесі роботи

ви змініте свою думку, то можете виправити свої відповіді, помінявши картки місцями. Кінцевий результат повинен відбивати вашу справжню позицію».

Список А

ДУБІП УКРАЇНИ

1. Активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя).
2. Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом).

3. Здоров'я (фізичне й психічне).

ДУБІП УКРАЇНИ

4. Цікава робота.
5. Краса природи й мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві).

6. Любов (духовна й фізична близькість із коханою людиною).

ДУБІП УКРАЇНИ

7. Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень).

8. Наявність гарних і вірних друзів.

9. Суспільне визнання (повага навколишніх, колективу, товаришів по роботі).

10. Пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток).

11. Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей).

12. Розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалювання).

13. Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків).

14. Воля (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках).

15. Щасливе сімейне життя.

16. Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалювання інших людей, усього народу, людства в цілому).

17. Творчість (можливість творчої діяльності).

18. Упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Список Б

1. Акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах.

2. Вихованість (гарні манери).

3. Високі запити (високі вимоги до життя й високі домагання).

4. Життєрадісність (почуття гумору).

5. Ретельність (дисциплінованість).

6. Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).

7. Непримищеність до недоліків у собі й інших.

8. Освіченість (широта знань, висока загальна культура).

9. Відповідальність (почуття обов'язку, уміння дотримуватися слова).

НУБІП України

10. Рационалізм (уміння здорово та логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення).

11. Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).

12. Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів.

НУБІП України

13. Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).

14. Терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки й омани).

15. Широка поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).

НУБІП України

16. Чесність (правдивість, щирість).

17. Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі).

18. Чуйність (дбайливість).

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Додаток Б
НУБІП України

Сертифікат участі та наукові тези дослідження, представлені на

V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції

«Підготовка майбутніх педагогів у контексті впровадження Концепції Нової української школи»

НУБІП України
(від 16 вересня 2021 року)

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

БЕРДІАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СЕРТИФІКАТ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВ

ПІДТВЕРДЖУЄ, ЩО

ВИДРЯ ОЛЫГА

брав(ла) участь у роботі

У Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

"ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ"

16 вересня 2021 року

ДЕКАН ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВ

ЛЮДМИЛА КОВАЛЬ

5. Коваленко Г.С. Формування акмеологічної позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2010. 20с.

6. Проценко О. Акмеологічна компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти: структура і зміст. *Освітологічний дискурс*, 2019, № 1-2 (24-25) , С. 344-351

7. Сидорчук Н.Г. Розвиток акмеологічної науки як одна із умов підвищення якості освіти. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 321-335.

ЧЕРЕДНИК Лідія,

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
педагогіки гуманітарно-
педагогічного факультету,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

ВИДРЯ Ольга, здобувачка
другого рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Проблема формування ціннісних орієнтацій майбутніх викладачів є однією з провідних у процесі професійної підготовки фахівців педагогічних спеціальностей та їх особистісного становлення. Проблема формування ціннісних орієнтацій викликала зацікавлення філософів ще в 60-х роках XIX століття; у сучасних реаліях вона є багатовимірною дискусійною комплексною проблемою, предметом наукових досліджень у царині психології, педагогіки, етики, естетики, соціології, культурології, зокрема, у напрацюваннях К. Гордеєвої, Л. Долинської, І. Ісаєва, О. Мельник,

Г. Кондратенко, О. Стахової, Г. Печерської, О. Пришляк, Н. Савченко, М. Федоренко, І. Федух, Н. Шемигон та ін.

У поняття «цінність» вкладається сенс позначення належного, бажаного, ідеалу, що в соціальній діяльності є основою особистої діяльності. Цінності є найважливішим елементом культури особистості і позначають ментально сформовані норми.

Філософський словник трактує цінність як «духовне формоутворення, що існує через моральні та естетичні категорії теоретичної системи, утопічні образи, суспільні ідеали та ін. і виступає критерієм оцінки дійсності людиною та джерела смислоутворюючої основи людського діяння», у той же час відзначаючи, що «ціннісна орієнтація – це особливий компонент духовного світу, що є наслідком вільного обрання ціннісних переваг» [6, с. 650-651]. Тобто, на відміну від цінностей, орієнтації є відносно стійкою системою «спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини» [1, с. 991].

Отже, визначеність професійних цінностей забезпечуватиме сумлінне ставлення до майбутньої професійної діяльності, спонукатиме людину до творчого пошуку, удосконалюватиме у свідомості особистості умовну модель майбутньої фахової діяльності, яка слугуватиме орієнтиром для професійного саморозвитку [2].

У ставленні до професійної діяльності дослідники виокремлюють такі цінності:

- цінності професії, що пов'язані з самовизначенням у професійній діяльності;
- цінності професії, що виникають на основі різних видів винагороди професійної діяльності з боку суспільства;
- цінності, що утворюються на базі різних рис тієї чи іншої професії;
- цінності вищого ґатунку, що використовуються в суспільстві для регуляції ставлення до професії [5].

Тож, вважаємо, що ціннісні орієнтації особистості майбутнього педагога – це такі професійні й соціальні (загальнолюдські) цінності, які виступають для педагога стратегічними цілями його діяльності, посідають чільне місце у мотиваційно-регулятивній системі поведінки та професійної

діяльності і впливають на зміст і спрямованість його потреб, мотивів і інтересів [3].

Оволодіння цінностями педагогічної професії є можливим за виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких такі цінності набувають значущого системного характеру і справляють регуляційний вплив на самостійність, самовизначеність, самооцінку особистості [4, с. 641]. Тому процес формування професійних цінностей передбачає: орієнтацію в педагогічній дійсності і набуття професійних знань, умінь та навичок; застосування набутих компетентностей у професійній діяльності; створення власної системи професійних цінностей на основі загальноприйнятих та загальнолюдських.

На етапі підготовки в закладі вищої освіти на професійні цінності майбутніх педагогів впливають: професійно-педагогічна позиція викладачів; ціннісні орієнтації студентської групи; корпоративна культура закладу вищої освіти та вся система ставлень суб'єкта до майбутньої професії, що цілеспрямовано формується. Важливу роль в означеному аспекті відіграє залучення студентів до науково-дослідницької, громадської та волонтерської діяльності, функціонування психологічно безпечного розвивального освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти.

Отже, фахові цінності майбутніх викладачів – багатоаспектне та багаторівневе утворення. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки домінує підхід до визначення фахових цінностей як якостей особистості – таких, що забезпечують успішний перехід із системи вузівського навчання до безпосередньої професійної діяльності. Отже, фахові педагогічні цінності як складні утворення відображають в собі різні форми та взаємодії суспільного й індивідуального в особистості майбутнього педагога, що формуються під впливом об'єктивної дійсності, шляхом оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти. Головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2003. 266 с.

3. Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2000. 232 с.

4. Максимчук Н. П. Професійні ціннісні орієнтації майбутнього вчителя в системі особистих ціннісних орієнтацій. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2011. Випуск 12. С. 635–642.

5. Савченко О. Я. Альтернативні можливості початкової освіти. *Початк. шк.* 1994. № 5. С. 3–6.

6. Філософський словник соціальних термінів. Ред.-упор. В. П. Андрущенко та інші. 3-тє вид., оновл. К.-Х., 2005. 672 с.

ЧЕРЕДНИК Лідія,

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
педагогіки гуманітарно-
педагогічного факультету,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

БЛИК Ірина, здобувачка
другого рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки,
Національний університет
біоресурсів і природокористу-
вання України

**ЗАЛУЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО
ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в українській державі та у світі, духовне відродження нації, процеси реформування в українській освіті диктують нове бачення фахівця нової формації – не тільки озброєного інформаційно, не тільки професійно компетентного у певній галузі, але (а, може, і в першу чергу) і зі сформованими на високому рівні навичками міжособистісної комунікації та загальнолюдськими цінностями (емпатія, толерантність, терпимість тощо), які мають забезпечити